
ለውይይት በቀረበው ረቂቅ
የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና
የማህበራትአዋጅ ላይ
በሲቭል ማኅበራት የቀረበ አማራጭ
ሃሳብ

የኢትዮጵያ ሲቭል ማኅበራት ጊዜያዊ
አስተባባሪ ግብረ ኃይል

ጥቅምት ፳፯

አዲስ አበባ

መግቢያ

ኢትዮጵያውያን በማህበር የመደራጀት የረጅም ጊዜ ታሪክ ቢኖረቸውም የመደረጃት መብት በተለያዩ ምክንያቶች በሚፈለገው መጠን ሊተገበር አልቻለም። በዚህም ምክንያት ለረጅም ጊዜ ለመረዳኝነት ከሚመሰረቱት ከባህላዊ ተቋማት ማለትም እንደ እድር ፤ እቁብ እና ጥቂት የሙያ ማህበራት ውጭ ሌላ ዓይነት የማህበራት አመሰራረት ሊፈጠርና ሊያድግ አልቻለም ነበር። ሆኖም በአገራችን ተከስተው የነበሩትን የድርቅ ጊዜያትን ተከትለው በዕለት ደራሽ ዕርዳታ ላይ የሚሰሩ በተለይም የውጭ አገር መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ማደግ መጀመራቸውን ጥናቶች ያሳያሉ። በአገራችን ለሲቭል ማህበራት በዓይነትና በቁጥር ማደግ ትልቁን ድርሻ የሚይዘው ከ1983 ዓም ወዲህ የተመሰረተው አዲሱ የፖለቲካ ሥርዓት ለመሆኑ አጠያያቂ አይሆንም። ይህ ሥርዓት በሽግግር ወቅት አለም ዓቀፉን የሰብአዊ መብት መግለጫ (UDHR) ሙሉ በሙሉ ከመቀበሉም በላይ እንደ አገሪቱ ህገ መንግሥት አድርጎ በመውሰዱ (አረፍተ ነገር ጥያቄ ሊያስነሳ ስለሚችል እንዲሰረዝ ተጠቁመዋል) እና የተለያዩ የመደራጀት መብትን የሚያረጋግጡ ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ሥምምነቶችን በመቀበሉ ለሲቭል ማህበራት በዓይነትና በቁጥር ማደግ ምቹ ሁኔታን ፈጥሯል። በተለይም ባለፉት የፖለቲካ ሥርዓቶች ውስጥ ሊታሰቡ የማይችሉት አላማቸውን ከዕለት ደራሽ አርዳታ ይልቅ በአድቮኬሲና በመብት ምስርት(Right Based) አካሄድ ላይ ያደረጉ የልማት ማህበራት ሊስፋፉና በማህበራዊ ህይወት ውስጥ ጉልህ ድርሻ ሊይዙ ችለዋል። በመሆኑም ጥናቶች እንደሚያሳዩት በአሁኑ ወቅት ቁጥራቸው ከ 3500 በላይ የሆኑና በፌደራል ደረጃ የተመዘገቡ ማህበራት ይገኛሉ።

የሲቭል ማህበራት አመሰራረት በኢትዮጵያ ከላይ በአጭሩ ለመግለጽ የተሞከረውን ቢመስልም እነዚህን ተቋማት ለመምራት የሚያስችሉ ህጎች መውጣት የጀመሩት ግን የአሁኑ ዓይነት ማህበራት መፈጠር ሳይጀምሩ በ1950ዎቹ አንስቶ ነው። እነዚህ ቀደምት ህግጋት ዘመናዊውን የሲቭል ማህበር ለመምራት የሚያስችል የተሟላ አቅም ሥላልነባቸው ክፍተቱን ለመሙላት በማሰብ በአስፈፃሚ አካላት የተለያዩ ደንቦች

እንዲወጡ ግድ ሆኗል። ይሁን እንጂ እነዚህ ደንቦች አሁን በሥራ ላይ ካለው ህገ መንግሥታዊ የመደራጀት መብት ዋስትና አንጻር ሲታዩ መብቱን ከማስከበር ይልቅ በመብቱ ላይ እያደረሱ ያለው አሉታዊ ተጽእኖ ያመዘናል። በዚህም የተነሳ የሲቭል ማህበራት አሁን የደረሱበትን የእድገት ደረጃ እና በህገ መንግሥቱ አንቀጽ 31 የተረጋገጠውን የመደራጀት መብት መሠረት ያደረገ እራሱን የቻለ ወጥ ህግ እንዲወጣ በመንግሥትና በዘርፉ አባላት ላለፉት አምስት ዓመታት የተለያዩ ጥረቶች በመደረግ ላይ ናቸው። በዚህም መሠረት ምንም እንኳን የዘርፉን አባላት ሙሉ ተቀባይነት ባያገኙም ከ1996 ዓም ጀምሮ መንግሥት የተለያዩ ረቂቅ ህጎችን በማዘጋጀት ለህዝብ ውይይት አቅርቧል።

በ2000 ዓም ላይ መንግሥት የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና የማሕበራት ረቂቅ አዋጅ ለውይይት አቅርቧል።¹ በዚህ ረቂቅ ህግ ላይ የሲቭል ማህበራት አባላት እንዲወያዩበትና ከመንግሥት አካላት ጋር በተለይም ከፍትህ ሚኒስትሩ እና ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋር እንዲወያዩበት ተደርጓል። ይህንን ሂደት በሲቭል ማህበራት በኩል ሂደቱን የሚያስተባብር ጊዜያዊ ግብረ-ጎይል ተመሥርቶ በረቂቅ ህጉ ዙሪያ ውይይቶች እንዲካሄዱና ለመንግሥት የሚቀርቡ አስተያየቶችም እንዲዘጋጁ ተደርጓል። በዚህ ግብረ-ጎይል አማካኝነት እና መንግሥትም በፈቀደው መሠረት ለውይይት በቀረበው ረቂቅ ህግ ላይ እስካሁን ድረስ ለመንግስት ሦስት አማራጭ አስተያየቶች በጽሁፍ ቀርበዋል። እነዚህ ከመንግሥት ጋር የተደረጉ ውይይቶች ለረቂቅ ህጉ መሻሻል እጅግ ጠቃሚ ነበሩ። ከሚያዝያ 2000 ዓም ጀምሮ ሦስት ረቂቆች የቀረቡ ሲሆን በተከታታይ የወጡት ረቂቆች የሲቭል ማህበራትን ተጠያቂነትና ነፃነት ከማረጋገጥ አኳያ መሻሻል የታየባቸው ናቸው²። እነዚህ አዎንታዊ ለውጦች እንደተጠበቁ ሆነው አሁንም ለውይይት የቀረበው ሦስተኛ ረቂቅ በዘመናዊና ዲሞክራሲያዊ ማህበረሰብ ውስጥ ሊወጣ ከሚገባው የሲቭል ማህበራት ህግ አንጻር ሲታይ ብዙ መሻሻሎችን የሚጠይቅ ሆኖ

¹ ይህ ለውይይት የቀረበው አዋጅ ከዚህ በፊት ቀርበው ከነበሩት ረቂቆች አንጻር ሲታይ ጥብቅ እና ቁጥጥር የበዛበት ነው።
² ወደፊት በሥፋት እንደምናየው አሁንም ለውይይት የቀረበው ረቂቅ ህግ የሲቭል ማህበራትን ነጻነት ከማስጠበቅ አንጻር አከራካሪ የተባሉትን ዋና ዋና ጉዳዮች ያለምንም መሻሻያ እንደያዘ ነው።

ተገኝቷል። እንደውም በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ ወደ ኋላ የመመለስና የማጥበቅ አዝማሚያ ታይቷል።³

የዚህ ጽሁፍ ዋናው አላማ መንግስት በተለይም ክቡር ጠቅላይ ሚኒስትሩ በረቂቅ ህጉ ላይ የሲቪል ማህበራት በማንኛውም ጊዜ ያላቸውን አስተያየት ማቅረብ እንደሚችሉ በገለጹት መሠረት የዘርፉ አባላት አሁንም ህጉ ከመጽደቁ በፊት ሊታዩ በሚገባቸው ጉዳዮች ላይ ሰፊ ጊዜ ወስደው የደረሱበትን አማራጭ የመፍትሄ ሃሳቦች ለማቅረብ ያለመ ነው። የጽሁፉን ዝግጅት በሚመለከት ትኩረት ያስፈልጋቸዋል በተባሉት በእያንዳንዱ የረቂቅ ህጉ አንቀጽ ላይ ትንታኔ እና የመፍትሄ ሃሳብ እንዲቀርብ ተደርጓል። ከዚህ በፊት በቀረቡት አስተያየቶች መሠረት ተቀባይነት ባገኙት ጉዳዮች እና በሌሎች ክርክር ሊነሳባቸው አይችልም በተባሉት ጉዳዮች ላይ ጽሁፉ ትኩረት አላደረገም። ለትንታኔዎቹና ለመፍትሄ ሃሳቦቹ መሰረት የተደረጉት አለም ዓቀፍ ተሞክሮዎች እና ከኢትዮጵያ ጋር አንጻራዊ የእድገት ደረጃ ያላቸው አገራት ልምድ ነው። ከሁሉም በላይ ግን ረቂቅ ህጉን ለመቃኘት የተሞከረው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግሥትን መሠረት በማድረግ ሲሆን እንደ አስፈላጊነታቸውም ኢትዮጵያ የፈረመቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ሥምምነቶችም ከግምት ውስጥ አንዲገቡ ተደርጓል። በጨረሻም የዘርፉ አባላት በጽሁፉ ላይ ውይይት አድርገው የሰጡት አስተያየት ተካቷል።

የጽሁፉ ዋና ዋና ግኝቶች

1. ረቂቅ ህጉ ከህገ መንግስቱ ጋር የሚጋጩ ድንጋጌዎችን ይዟል

- ❖ በህገ መንግስቱ ለማንኛውም ሰው የተረጋገጠውን የመደራጀት መብት የገቢ ምንጭን መሠረት በማድረግ ለዜጎች ብቻ ይገድባል።
- ❖ በህገ መንግስቱ ለማንኛውም ህጋዊ ዓላማ መደራጀት እንደሚቻል የተመለከተውን በመጣስ የገቢ ምንጭን መሠረት በማድረግ በተወሰኑ ነገር ግን ህጋዊ በሆኑ አላማዎች ላይ መሰማራትን ይከለክላል።

---

³ በመጀመሪያው ረቂቅ ላይ ክልክላ ያልተደረገባቸው የሥራ ዘርፎች (በሴቶች፣ በሕፃናት እና በአካል ጉዳተኞች መብት ላይ የሚሰሩ ስራዎች) በሁለተኛውና ሦስተኛው ረቂቅ ላይ እንዲከለከሉ ተደርገዋል። የረቂቅ ህጉን አንቀጽ 14(5) ይመልከቱ

- ❖ አገር አቀፋዊ ሥያሜ ያለውን ድርጅት ለማቋቋም የአምስት ክልሎች ውክልና በመጠየቅ ረቂቅ ህጉ ማንኛውም ሰው በሃሳብ ከሚመሰሰሉት ሌሎች ሰዎች ጋር የመደራጀት ህገ መንግሥታዊ መብቱ እንዲገደብ ተደርጓል።
- ❖ በህገ መንግሥቱ አንቀጽ 37 ለማንኛውም ሰው የተረጋገጠውን ፍትሕ የማግኘት መብት ረቂቅ ህጉ የገቢ ምንጭን መሠረት በማድረግ ለኢትዮጵያውያን ድርጅቶች ብቻ ይገድባል።
- ❖ በሕገ መንግሥቱ ላይ ከተመለከተው በተባራሪ ፍትሕ የማግኘት መብትን ለመሠረታዊ የህግ ስህተቶች ብቻ በማድረግ የዳኝነት ሥልጣን በሌለው የአስተዳደር መሥሪያ ቤት የተሰጠ ውሳኔን የመጨረሻ ያደርጋል።
- ❖ በብዙሃን ማህበራትና በሌሎች ማህበራት መካከል ያለምንም ህጋዊ ምክንያት ልዩነት በማድረግ አድሎአዊ አሰራር እንዲኖር ያደርጋል

2. ህጋዊ ሰውነት ያላቸውን ተቋማት የገቢ ምንጭን መሠረት በማድረግ የኢትዮጵያ ወይም የውጭ በማለት በኢትዮጵያ ህግ ሥርዓት ውስጥ አዲስና ያልተለመደ ትርጉም ያስቀምጣል።
3. አብዛኛዎቹ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት የሲቭል ማህበራት ወደፊት ሊኖራቸው የሚችለው ህጋዊ አቋም የበጎ አድራጎት ማህበራት መሆኑ ቢታወቅም ህጉ ከአክቲቭ አካላት ይልቅ ቁጥራቸው አነስተኛ ለሆኑት ለማህበራት ትኩረት ያደርጋል።
4. ከነጻነት ይልቅ ተጠያቂነት ላይ በማተኮር የውስጥ ጉዳይ ሊሆኑ በሚገባቸው ጉዳዮች ውስጥ የአስተዳደር መሥሪያ ቤቶች ጣልቃ የሚገቡባቸውን በር ይከፍታል።
5. ረቂቅ ህጉ ኢትዮጵያውያን የሲቭል ማህበራት ከውጭ ዕርዳታ ከ10% በላይ እንዳይቀበሉ ሲከለክል በአገር ውስጥ ገንዘብ ሊያገኙ የሚችሉበትን ምቹ ሁኔታ በተገቢው አልፏል።
6. ምዝገባን ለመከልከል፣ አሰራርን ለመቆጣጠር እና አንድን ድርጅት ወይም ማህበር ለማፍረስ ለኤጀንሲው የተሰጡት ሥልጣኖች ሰፊና ለትርጉም የተጋለጡ ናቸው።
7. ረቂቅ ህጉ እርስ በእርስ የሚጋጩ እና ግልጽነት የጎደላቸው አንቀጾችን ይዟል።

8. ከቀደምት ረቂቆች የተሻለ አንጻራዊ መሻሻል ቢኖረውም ረቂቅ ህጉ ከፍተኛ ሊባል የሚችል የወንጀል ቅጣት ይዟል።
9. አዲሱን ህግ በሥራ ላይ ባሉ ድርጅቶች ላይ ያለውን ተፈጻሚነት አስመልክቶ የተቀመጠው የሽግግር ጊዜ አጭር በመሆኑ በአስፈጻሚው መሥሪያ ቤት እና በድርጅቶቹ ላይ የአፈጻጸም ችግር ማስከተሉ አይቀርም።

ዝርዝር የማሻሻያ ሐሳቦች

መቅደም /Preamble/

እንደሚታወቀው በአንድ አዋጅ ወይም ደንብ መጀመሪያ ላይ ህጉን የሚያወጣው ክፍል ህጉን ለማውጣት ያነሳሱትን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ አመክንዮችን ያስቀምጣል። ከዚህ በተጨማሪም ይህንን ህግ ለማውጣት የሚያስችል ስልጣን ያገኘበትን የአገሪቱን ህገ መንግሥት ወይም ሌላ የበላይ ህግ ካለ ይህንን ያስቀምጣል። በዚህ መሠረት ረቂቅ አዋጁ ለህጉ መውጣት መነሻ የሆኑትን ጥቂት ምክንያቶች ዘርዘሯል። እነዚህም፡-

- 1/ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግሥት የተረጋገጠውን "የዜጎችን" የመደራጀት መብት ተግባራዊ ማድረግ፣
- 2/ የኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በኢትዮጵያ ህዝቦች ሁለንተናዊ እድገት ውስጥ ያለባቸውን ሚና መደገፍና ማሳለጥ ናቸው።

የህጉ የመጀመሪያ ዓላማ ተደርጎ የተቀመጠው በህገ መንግሥቱ የተረጋገጠውን "የዜጎችን" የመደራጀት መብት ተግባራዊ ማድረግ ነው። ይህንን ዓላማ ከህገ መንግሥቱ አንቀጽ 31 አንፃር መመልከት ጠቃሚ ነው። የህገ መንግሥቱ አንቀጽ 31 እንደሚከተለው ይነበባል። " ማንኛውም ሰው ለማንኛውም ዓላማ በማህበር የመደራጀት መብት አለው። ሆኖም አግባብ ያለውን ህግ በመጣስ ወይም ህገ መንግስታዊ ሥርዓቱን

በህግ ወጥ መንገድ ለማፍረስ የተመሰረቱ ወይም የተጠቀሱትን ተግባራት የሚያራምዱ ድርጅቶች የተከለከሉ ይሆናሉ"። ህገ መንግሥቱ ላይ በግልፅ እንደሚታየው የመደራጀት መብት ለማንኛውም ሠው የተረጋገጠ መብት ነው። ይህ መብት በረቂቅ ህጉ ላይ እንደሚታየው ለዜጎች ብቻ የተረጋገጠ መብት አይደለም። ህገ መንግሥቱ ለኢትዮጵያውያን ወይም ለዜጎች ብቻ ተለይተው እና ለማንኛውም ሰው የተረጋገጡ ዲሞክራሲያዊ መብቶችን በግልፅ ለይቶ አስቀምጧል። በዚህም መሰረት የሚከተሉት ዲሞክራሲያዊ መብቶች ለማንኛውም ሰው በህገ መንግሥቱ የተረጋገጡ መብቶች ናቸው።

1. የአመለካከትና ሃሳብን በነፃ የመያዝና የመግለፅ መብት አንቀጽ 29፤
2. የመሰብሰብ፣ ሰላማዊ ሰልፍ የማድረግ ነፃነትና አቤቱታ የማቅረብ መብት አንቀጽ 30፤
3. የመደራጀት መብት አንቀጽ 31፤
4. የጋብቻ፣ የግልና የቤተሰብ መብቶች አንቀጽ 34፤
5. የሴቶች መብት አንቀጽ 35፤
6. የህፃናት መብት አንቀጽ 36፤
7. ፍትህ የማግኘት መብት አንቀጽ 37 ናቸው።

በአንፃሩ ለኢትዮጵያውያን ወይም ለዜጎች ብቻ ተብለው በህገ መንግሥቱ ተለይተው የተቀመጡ ዲሞክራሲያዊ መብቶች የሚከተሉት ናቸው።

1. የመዘዋወር ነፃነት አንቀጽ 32፤
2. የዜግነት መብቶች አንቀጽ 33፤
3. የመምረጥና የመመረጥ መብት አንቀጽ 38፤
4. የብሔሮች ብሄረሰቦች ህዝቦች መብት አንቀጽ 39፤
5. የንብረት መብት አንቀጽ 40፤
6. የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊና ባህላዊ መብቶች አንቀጽ 41፤
7. የልማት መብት አንቀጽ 43 ናቸው።

እንግዲህ ከላይ እንደተመለከተው የመደራጀት እና ፍትህ የማግኘት መብት ለኢትዮጵያውያን ብቻ የተከለሉ መብቶች ያለመሆናቸውንና ይልቁንም ለማንኛውም ሰው የተጠበቁ መብቶች መሆናቸውን መረዳት ይቻላል። ይህ የህገ መንግሥቱ አገላለፅም ኢትዮጵያ ከፈረመቻቸው አለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ስምምነቶች ጋርም በእጅጉ

የሚስማማ ነው። ይሁን እንጂ ረቂቅ ህጉ ከዚህ በተባራራ በመሄድ የመደራጀት መብቱን ለዜጎች ብቻ እንደተፈቀደ መብት አድርጎ ያስቀምጣል። ይህ አቀራረብ ከህገ መንግሥቱ እና ኢትዮጵያ ከፈረመቻቸው አለም አቀፍ ስምምነቶች ጋር የሚጋጭ በመሆኑ በእጅጉ እንደገና ሊጤን ይገባል።

የማሻሻያ ሃሳብ

የመቅድሙ የመጀመሪያ አንቀጽ እንደሚከተለው ቢስተካከል።

“በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ህገ መንግሥቱ የተረጋገጠበት የሠዎችን የመደራጀት መብት ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ሕግ ማውጣት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ”

"የኢትዮጵያ"፣ "የኢትዮጵያ ነዋሪዎች" እና "የውጭ" የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት አንቀጽ 2 (2)፣(3) እና (4)

ከላይ በተጠቀሱት ንዑስ አንቀጾች ላይ እንደተመለከተው በረቂቅ ህጉ ሦስት አይነት የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት እንዳሉ መረዳት ይቻላል። እነዚህም "የኢትዮጵያ"፣ "የኢትዮጵያ ነዋሪዎች" እና "የውጭ" ናቸው። አይነቶች እንዲለያዩ የተደረገው በተመዘገቡት ቦታ፣ በአባላቶቻቸው ዜግነት፣ በገቢ ምንጫቸው እና አባላቱ በሚኖሩበት ቦታ መሆኑንም መገንዘብ ይቻላል።

በህግ ሥርዓት ውስጥ የኢትዮጵያን ጨምሮ ህጋዊ ሰውነት ያላቸውን ተቋማት የሀገር ውስጥና የውጭ ብሎ መመደብ የተለመደ አሠራር ሲሆን ለክፍፍሎም መሠረት የሚሆኑት ጉዳዮች እንደየአገራቱ የህግ ሥርዓት ይለያያሉ። ተቋማቱ መጀመሪያ የተመዘገቡበትና ህጋዊ ሰውነት ያገኙበትን ቦታ /አገር/፣ የተቋማቱ ዋና መስሪያ ቤት እና መደበኛ ሥራ ማከናወኛ ሥፍራን ወይም የባለቤቶቹን ዜግነት መሠረት በማድረግ ክፍፍሎች ይደረጋሉ። ይህ አይነቱ አሠራር በተለይም በንግድ ተቋማት ላይ ጎልቶ የሚታይ ነው። ይሁን እንጂ አንድ ድርጅት ሥራውን ለማከናወን የሚጠቀምበትን የገቢ ምንጭ መሠረት በማድረግ የድርጅቱን ዜግነት ለመወሰን እንደ መስፈርት የተቀመጠ አሠራር የተለመደና የታወቀ አይደለም። እንዲህ አይነት ተሞክሮ ያለውን የህግ ሥርዓት ማግኘቱ አስቸጋሪ ነው። በኢትዮጵያ የህግ ሥርዓት ውስጥም የተለመደ አሠራር አይደለም።

በረቂቅ ህጉ ላይ ስለ እነዚህ ተቋማት የተሰጡት ትርጉሞች በጥንቃቄ ሊስተዋሉና እንደገና ሊጤኑ የሚገባቸው ለመሆናቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ። የመጀመሪያው ከላይ እንደተጠቀሰው የአንድ ድርጅት ወይም ማህበር አገራዊነት ሊታይ የሚገባው በተመዘገበበት ሥፍራ እና መደበኛ ሥራውን በሚያከናውንበት ሥፍራ መሆን አለበት እንጂ በገቢ ምንጭ መሆን የለበትም። ምክንያቱም በኤ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግሥት የመደራጀት መብት ለማንኛውም ሰው ዜግነቱ ኢትዮጵያዊ ሆነም አልሆነም፤ የገቢ ምንጭ ከኢትዮጵያዊ ሆነም አልሆነም የተረጋገጠ ስለሆነ ዜግነትና የገቢ ምንጭ መስፈርት ሊሆኑ አይገባም። ይህንን መሠረት በማድረግም ልዩነት መፍጠር እንደ አድሎአዊ አሠራር የማይወሰድበት ምክንያት ካለመኖሩም በላይ ከህገ መንግሥቱ ጋር ይቃረናል።

በአዋጁ መግቢያ ላይ አዋጁ እንዲወጣ ካስፈለገባቸው ምክንያቶች ውስጥ አንዱ የበጎ አድራጎት ድርጅት (በአድ) እና ማህበራት በኢትዮጵያ ህዝቦች ሁለንተናዊ እድገት ውስጥ ያላቸውን ሚና ለመደገፍና ለማሳለጥ መሆኑ ተመልክቷል። አዋጁ ይህንን ዓላማ ሲያስቀምጥ እነዚህ ተቋማት አሁን ካሉበት ደረጃ በተሻለ ሁኔታ ላይ እንዲገኙ ለማድረግ እንጂ አሁን ካሉበት የእድገት ደረጃ እንዲያሸቆሉባቸው ለማድረግ ያለመሆኑ እሙን ነው። ኢትዮጵያዊ የሆኑ በአድ እና ማህበራት ከውጭ የሚያገኙት የገቢ መጠን ከ10% መብለጥ የለበትም ሲባል በቅድሚያ እነዚህን ተቋማት አሁን ካሉበት ደረጃ በተሻለ ሊያሠራቸው የሚችል የአገር ውስጥ የገቢ ምንጭ መኖሩን ወይም ደግሞ እንዲያገኙ የሚያስችል የተመቻቸ ሁኔታ እንዲፈጠር የተደረገ መሆኑን ማረጋገጥ የግድ ይላል።

አገራችን ካለችበት አነስተኛ የኢኮኖሚ እድገት ደረጃ እንዲሁም ለምግባረ ሰናይ ድርጅቶች ልገሣ የማድረግ ባህልና አቅሙ በሌለበት ሁኔታ በአድ እና ማህበራት ከአገር ውስጥ ገንዘብ በማሰባሰብ ሥራቸውን መሥራት ይችላሉ የሚለው የህጉ አቋም ወይም መንፈስ ሊጤን ይገባዋል። ሌላው ህጉ እንደዚህ አይነት ገደብ ሲያስቀምጥ ኢትዮጵያዊ በአድ እና ማህበራት በአገር ውስጥ ለሥራቸው አስፈላጊ የሆነውን የገንዘብ መጠን በአገር ውስጥ ማሰባሰብ እንዲችሉ ህጉ የፈጠረው ምቹ ሁኔታ አለ ወይ? የሚለው ነው። ወደፊት በዝርዝር እንደሚታየው ህጉ እንደዚህ አይነት ምቹ ሁኔታ ፈጥሮአል ለማለት

ያስቸግራል። እንደ ጋና በመመሳሰሉት ሌሎች አገሮች እንደሚደረገው የኢትዮጵያ በአድ እና ማህበራት የፕብሊክ ፈንድ (የመንግስት የገንዘብ ድጋፍ)፣ የታክስ ቅናሽ ወይም ነፃ መሆን እድል በረቂቅ ህጉ ላይ አልተፈቀደም። በዚህ ረገድ የተፈቀደ ነገር ቢኖር በአድ እና ማህበራት በገቢ ማስገኛ ሥራዎች ላይ መሠማራት እንደሚችሉ የተቀመጠ ሲሆን ይህም በብዙ ቅድመ ሁኔታዎች እንዲታጠር ተደርጓል። ሥለዚህ ያለው ነገራዊ ሁኔታው በማይፈቅድበት እና ህጉም እራሱ የተመቻቸ ሁኔታ ማይፈጥር የኢትዮጵያዊ በጎ አድራጎች ድርጅቶችና ማህበራት ከውጪ የሚያገኙትን የገቢ መጠን በ10% ብቻ መወሰኑ በህጉ መግቢያ ላይ ከተቀመጠው የህጉ ዓላማ ጋር የሚሄድ አይደለም። ይህ የገንዘብ መጠን ኢትዮጵያዊ በአድ እና ማህበራት በኢትዮጵያ ህዝቦች ሁለንተናዊ እድገት ውስጥ ያላቸውን ሚና ለመደገፍና ለማሳለጥ ከቶውንም የሚያስችል አይደለም።

ሌላው በትርጉም ክፍሉ ውስጥ ትኩረት የሚያስፈልገው በአንቀጽ 2 (5) ላይ የተመለከተው የ "ብዙሃን ማህበራት" ትርጉም ነው። በህግ እረቂቅ ሥርዓት ውስጥ እንደሚታወቀው ለትርጉም የሚቀመጡ ጽንሰ ሃሳቦች በህጉ ውስጥ ተደጋግመው የሚመጡና የህጉ ዋና አካላት ሲሆኑ ነው። በረቂቅ ህጉ ላይ የብዙን ማህበራትን በሚመለከተ የተገለፀው አንድ ቦታ ላይ ብቻ ሲሆን ከሌሎች የማህበራት አይነቶች ተለይቶ ሊታይ የሚያስችለው አላባ (Element) የለም።

በአንቀጽ 2 (14) የተቀመጠው የአስተዳደራዊ ወጪ ትርጉም ክባባዊ (Circular) በመሆኑ ለመረዳት አስቸጋሪ ነው። "አስተዳደራዊ ወጭ ማለት ለአስተዳደራዊ ሥራዎች አስፈላጊ የሆነ ወጪ" በሚል መቀመጡ ክባባዊ (Circular) ያደርገዋል። ይልቅም ህጉ ከድርጅቱ ዋና የዓላማ ሥራ ጋር የማይሄድ አስተዳደራዊ ሥራ ምን ማለት እንደሆነ አስቀምጦ ከዚያ በመጠቀል ለእነዚህ ሥራዎች የሚወጡ ወጪዎች አስተዳደራዊ ወጪዎች ናቸው በሚል ቢያስቀምጠው ለመረዳት ይቀላል።

የማሻሻያ ሃሳብ

አንቀጽ 2(2):- እንደሚከተለው ቢስተካከል

አማራጭ 1

የኢትዮጵያ የበጎ አድራጎች ድርጅት ወይም የኢትዮጵያ ማህበር ማለት በኢትዮጵያ ህግ መሠረት የተመሠረተ በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የሚሰራና

ኢትዮጵያውያን ሙሉ በሙሉ የሚቆጣጠሩት የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ማለት ነው።

የአስተዳደራዊ ወጪ ትርጉም: የአስተዳደራዊ ወጪን ምንነት አስመልክቶ በህጉ ላይ የተሰጠው ትርጉም ክባባዊ (circular) ትርጉም በመሆኑ ሃሳቡን መረዳት አስቸጋሪ አድርጎታል። ህጉ በአንቀጽ 2(14) ላይ አስተዳደራዊ ወጪን ለመተርጎም የሞከረ ቢሆንም «አስተዳደራዊ ሥራ» የሚባሉትን ባለመተርጎሙ አንቀጹን ለመረዳት አስቸጋሪ አድርጎታል።

አማራጭ ትርጉም

አንቀጽ 2(14) ቀጥተኛ የሆነ እና ቀጥተኛ ያልሆነ ወጪ

- 1) ቀጥተኛ ያልሆነ ወጪ ማለት ለቤት ኪራይ ለስልክ ለመብራት ለድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች ክፍያ እና ለመሳሰሉት የሚደረግ ወጭ ማለት ነው።
- 2) ቀጥተኛ የሆነ ወጪ ማለት ከላይ በቁጥር አንድ ከተጠቀሱት ወጪ ያሉ ወጪዎች ማለት ነው

ቦርድ:- አንቀጽ 7 - 10

በረቂቅ ህጉ ላይ የአስተዳዳሪነት ስልጣን ከተሰጣቸው አካላት ውስጥ አንዱ ቦርድ ነው። ይህ አካል ኤጀንሲውን ከሚያቋቁሙት ክፍሎች ውስጥ እንደ አንዱ ሆኖ በአንቀጽ 7 ላይ ተመልክቷል። ቦርዱ በመንግሥት የሚሰየሙ ሰባት አባላት የሚኖሩት ሲሆን ሁለቱ ከበአድ እና ማህበራት የሚወጣጡ ይሆናል። የቦርዱ ስልጣንና ተግባራት በአንቀጽ 9 ላይ በዝርዝር የተመለከተ ሲሆን የቦርዱ የስብሰባ ሥነ-ሥርዓትም በአንቀጽ 10 ላይ ተቀምጧል።

ከቦርዱ ጋር ተያይዞ ከሚነሱት ጥያቄዎች የመጀመሪያው የቦርዱ ተጠሪነት ነው። የቦርዱን ተጠሪነት አስመልክቶ የተቀመጠ ድንጋጌ በረቂቅ ህጉ ውስጥ የለም። በአንቀጽ 3 ላይ እንደተመለከተው ቦርዱ ኤጀንሲውን ከሚያቋቁሙት ክፍሎች እንደ አንዱ ከወሰደው የቦርዱ ተጠሪነት የኤጀንሲው የበላይ ለሆነው ለኤጀንሲው ዳይሬክተር ይመሰላል። ይሁን እንጂ ለቦርዱ የተሰጠውን ሥልጣን ለማስመለከት ደግሞ ኤጀንሲውና የኤጀንሲው ዳይሬክተር በሚሠጡት ውሳኔ ላይ የይግባኝ ሰሚነት ሥልጣን

ተሰጥቶታል። በመሆኑም ቦርዱ የዳይሬክተሩ ተጠሪ ሆኖ እና የኤጀንሲው አንድ ክፍል ሆኖ እነዚህ አካላት የሰጡትን ውሳኔ በይግባኝ ይመለከታል የሚለው አስቸጋሪ ይሆናል።

በቁጥር 9 ላይ የተመለከቱትን የቦርዱን ስልጣን በማየት ይህ ቦርድ የኤጀንሲው የበላይ አካል እንደሆነ አድርጎም መገመት ይቻል ይሆናል። ነገር ግን የኤጀንሲው ዋና ዳይሬክተር በቁጥር 11 ላይ እንደተመለከተው ተጠሪነቱ ለፍትህ ሚኒስትሩ ነው። ዳይሬክተሩ ሥራውን የሚሠራው ከሚኒስትሩ በሚሠጠው አጠቃላይ መመሪያ መሆኑ በቁጥር 11 ላይ ተመልክቶአል። በአንጻሩ በቁጥር 9 ላይ ከአዋጁ ጋር ተያይዘው የሚነሱ የፖሊሲ ጉዳዮችን፣ የበአድ እና ማህበራት አሥተዳደርን በተመለከተ ለሚያጋጥሙ ችግሮች፣ የኤጀንሲው ዳይሬክተር በሚሠጠው ውሳኔ ላይ፣ በኤጀንሲው የሚወጡ መመሪያዎችን እና ሌሎች ጉዳዮችን ቦርዱ የመወሰን ስልጣን እንዳለው ተመልክቷል። ይህ ደግሞ በተጨማሪ የቦርዱን ብቻ ሳይሆን የኤጀንሲውን ዳይሬክተር ተጠሪነትም አሻሚ አድርጎታል። ለምሳሌ በረቂቅ ህጉ ውስጥ ከተመለከቱት አንቀጾች ውስጥ አንቀጽ 105 (2)ን ብናይ ቦርዱ ከኤጀንሲው የተለየ አቋም ያለው ያስመስላል። «በማናቸውም ኤጀንሲው በሚሰጠው ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ለቦርዱ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል» ይላል። ቦርዱና ኤጀንሲው የተለያዩ አቋም የላቸውም የሚባል ከሆነ በረቂቅ ህጉ ውስጥ የበአድ እና ማህበራት አስተዳደርን በሚመለከት የተሰጡ ስልጣኖች መወሰን ያለባቸው በኤጀንሲው ሳይሆን በዳይሬክተሩ መሆን ነበረበት። እንደዚህ ሆኖ ከተቀመጠ በቦርዱና በዳይሬክተሩ መካከል እንዳለ የሥራ ክፍፍል አድርጎ መረዳት ይቻላል።

ሌላው ነጥብ የቦርድ አባላት የሚሰየሙት በመንግሥት እንደሆነ በአንቀጽ 9 ላይ የተመለከተው ነው። የትኛው የመንግሥት አካል ይህ ሥልጣን እንዳለው ህጉ የሚለው ነገር የለም። ከዚህ ጋር ተያይዞ ሌላ የሚነሳው ጥያቄ የቦርድ አባላት ተጠሪነታቸው ለዚህ ለመረጣቸው አካል ይሆን ወይ? የሚለው ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ በአንቀጽ 7 ላይ ቦርዱ የኤጀንሲው አንድ አካል ተደርጎ ከተቀመጠው ጋር አይሄድም።

ከቦርዱ ጋር ተያይዞ ሌላው የሚነሳው ጥያቄ በቦርዱ ውስጥ ያሉት የበአድ እና ማህበራት ተወካይ ቁጥር ማነሱ ነው። ይህ ቦርድ የበአድን እና ማህበራትን ጥቅምና ፍላጎት እንዲሁም ተጠያቂነትና ነፃነታቸውን ለማረጋገጥ ወሳኝ ሚና ያለው እንዲሆን የተወካዮች ቁጥር ከፍ ሊል ይገባል። የተወካዮቹን አመራረጥ በሚመለከት መስፈርቱ

እና የአመራረጥ ሥርዓቱ በህጉ ውስጥ ቢገለጽ ወይም ይህን አስመልክቶ ደንብ እንደሚወጣ እንኳን ቢደረግ በቂ ነው። የቦርዱን ስብጥር በሚመለከት ሌሎች ባለድርሻ አካላት በተለይም ከተጠቃሚው ህብረተሰብ ቢጨመርበት የቦርዱን ሥራ ይበልጥ ውጤታማ ማድረግ ያስችላል።(ይህ ዓረፍተ ነገር የሚሰረዝ ይሆናል)

ማሻሻያ ሀሳብ:

1. በቦርዱ ውስጥ ያሉት የበአድ እና ማህበራት ተወካይ ቁጥር ወደ ሶስት ቢያድግ
2. የቦርዱ ሰብሳቢ የከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዘዳንት እንዲሆኑ ቢደረግ ወይም ሌላ ተመሳሳይ ባህሪ ካላቸው ተቀማት ቢሆን።
3. በቦርዱ ውስጥ ያሉት የበአድ እና ማህበራት ተወካዮች በራሳቸው በበአድ እና ማህበራት የሚመረጡ እንደሆነ በአዋጁ ውስጥ ቢካተት (ይህ በቀይ የደመቀው የማሻሻያ ሀሳብ የተጨመረ ነው።)

አንቀጽ 14

ይህ አንቀጽ የበጎ አድራጎች ድርጅት ትርጉም፣ ዓላማ እና የበጎ አድራጎች ሥራ ምን ምን ሊያጠቃልል እንደሚችል ይደነግጋል። ከዚህ በተጨማሪ አንድ የበጎ አድራጎች ሥራ ህዝባዊ ጥቅም አለው ተብሎ የሚገመተው ምን ምን ነገሮችን ሲሟሉ እንደሆነም ያብራራል። ሌላው በአንቀጹ ውስጥ ተካቶ የምናገኘው ለኢትዮጵያዊያን በጎ አድራጎች ድርጅቶች ተለይተው የተከለሉ የሥራ ዝርዝሮች ወይም ዓላማዎችን ነው።

በዚህ ድንጋጌ ላይ በዋነኛነት ትኩረትን ስቦ የምናገኘው በአንቀጹ ተራ ቁጥር 5 ላይ የተመለከተውንና ለኢትዮጵያውያን በጎ አድራጎች ድርጅቶች ብቻ የተከለለውን የሥራ መስክ ወይም የበጎ አድራጎች ድርጅቶች ዓላማ ነው። በአንቀጹ በተራ ቁጥር 2 ላይ ከተዘረዘሩት የበጎ አድራጎች ዓላማዎች ውስጥ ፦

- በሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች፣
- የብሄሮች፣ ብሄረሰቦችና ህዝቦች፣ የጾታና የሃይማኖት እኩልነት መረጋገጥ በማበረታታት፣
- የህፃናትና የአካል ጉዳተኞች መብቶች መከበርን በማበረታታት፣
- የግጭት አፈታት ወይም እርቅን በማስፋፋት፣

➤ የፍትህና የህግ ማስፈጸም አገልግሎቶችን ቀልጣፋነት በማጠናከር ሥራ ላይ ከኢትዮጵያውያን በጎ አድራጎት ድርጅቶች በቀር ሌሎች ማለትም የኢትዮጵያውያን ነዋሪዎች እና የውጭ በአድ ሊሰማሩ አይችሉም።

በአድ ወይም ማህበራት በመደራጀት መብት ውስጥ ከተረጋገጡላቸው መብቶች አንዱና ዋናው ህጋዊ በሆነ በማንኛውም በመረጡት የሥራ መስክ የመሠማራት መብት ነው። የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግሥት አንቀጽ 31 በግልጽ እንዲስቀመጠው ማንኛውም ሰው (የዜግነት ወይም የመኖሪያ ሥፍራ ልዩነት ሳይኖርበት) ለማንኛውም ህጋዊ ዓላማ የመደራጀት መብት እንዳለው በማያሻማ ሁኔታ ደንግጓል። በመሆኑም የረቂቅ ህገ አንቀጽ 14 (5) ሊታይ የሚገባው ከዚህ ህገ መንግሥታዊ ዋስትና አንፃር መሆን አለበት። አሁን እንደተቀመጠው የረቂቅ ህገ በኢትዮጵያውያንና ኢትዮጵያውያን ባልሆኑ ሠዎች መካከል ልዩነት ያደርጋል። ይህ ልዩነት ግን በህገ መንግሥቱ አንቀጽ 31 እና የሃገሪቱ የህግ አካል በሆኑት አለም አቀፍ ሥምምነቶች መሠረት ተቀባይነት ያለው አይደለም።

በመደራጀት መብት ላይ የሚጣል ገደብ ምን ሊመስል እንደሚገባው በህገ መንግሥቱ አንቀጽ 31 እና ኢትዮጵያ በፈረመችው አለም አቀፍ የሲቪልና ፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን ስምምነት አንቀጽ 22 ላይ ተቀምጧል። የሚጣለው ገደብ ግልፅና ዲሞክራሲያዊ የሆነ ማህበረሰብ ለመፍጠር በሚደረገው ጥረት ውስጥ ህጋዊ የሆነ ዓላማን ለማሳካት መሆን አለበት። ኢትዮጵያውያን ነዋሪዎች እና የውጭ በአድ ከላይ በተጠቀሱት የመደራጀት ዓላማዎች ውስጥ ቢሳተፉ አገራችን ግልፅና ዲሞክራሲያዊ የሆነ ማህበረሰብ ለመፍጠር በምታደርገው ጥረት ውስጥ የሚያስከትሉት ጉዳት ምን እንደሚሆን ለማወቅ አዳጋች ነው።

ከሁሉም በላይ ደገሞ የተለየ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ በተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ምክንያቶች የተገፉና የተገለሉ የህብረተሰብ ክፍሎች የሆኑ የራሳቸውን መብት በራሳቸው ገንዘብ ለማስከበር እጅግ ከባድ የሚሆንባቸው ወይም ፈጽሞ ማስከበር የማይችሉ ሴቶች፣ ህጻናትና አካል ጉዳተኞች ከውጭ በሚገኝ የገንዘብ እርዳታ መብታቸው እንዲከበሩላቸው መጠየቃቸው ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታው አዎንታዊ አስተዋፅኦ ከማድረግ በቀር የሚያመጣው ችግር አይኖርም። በአድ እና

ማህበራት እስካሁን ባላቸው ተሞክሮ በሃገሪቱ ውስጥ በሚካሄደው የመልካም አስተዳደር ሥርዓት ማስፈን እና የፍትህ አካላትን አቅም በመገንባትና ቀልጣፋ እንዲሆኑ በማድረግ ጥረት ውስጥ ቀላል የማይባል አስተዋጽኦ ማድረጋቸው ይታወቃል። በዚህም ጥረታቸው መንግሥት ግልፅና ዲሞክራሲያዊ የሆነ ማህበረሰብ ለመፍጠር እያደረገ ላለው ጥረት አስተዋጽኦ አድርገዋል። ይህ ሁሉ አስተዋጽኦ የተደረገው ግን ከውጪ በአገኙት ገንዘብ መሆኑ አይካድም።

የማሻሻያ ሃሳብ

በእንቀጽ 14 ንዑስ ቁጥር 5 ላይ የተቀመጠው ገደብ ቢነሳ

የበጎ አድራጎት ማህበራትና የበጎ አድራጎት ኮሚቴዎች አንቀጽ 47

በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሠረት የበጎ አድራጎት ማህበር ማለት ለበጎ አድራጎት ዓላማ የተቋቋመ ማህበር ነው። በአንቀጽ 48 መሠረት ደግሞ አግባብነት ያላቸው ማህበራትን እና የበጎ አድራጎት ድርጅቶችን የሚመለከቱ የአዋጁ ድንጋጌዎች ለበጎ አድራጎት ማህበር ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል።

አሁን ባለው የሲቪል ማህበራት አደረጃጀት ተጨባጭ ሁኔታ ብዛት ያላቸው አገር በቀል ድርጅቶች ወደ የበጎ አድራጎት ማህበርነት ይቀየራሉ። ከዚህም የተነሳ በረቂቅ ህጉ ውስጥ እነዚህ ማህበራት ጠንካራ ድጋፍ የሚሰጧቸው ዝርዝር አንቀጾች ሊኖሩዋቸው ይገባል። ከላይ የተጠቀሱት ንዑስ አንቀጾች ያለምንም ለውጥ በሁለተኛው ረቂቅ ውስጥ ስለገቡ የማሻሻያ ሀሳቡ ተቀባይነት አላገኘም።

የማሻሻያ ሀሳብ

ቀደም ሲል በቀረበው ሀሳብ መሠረት የበጎ አድራጎት ማህበራት ሊኖራቸው ከሚችለው ማህበራዊ ጠቀሜታ አንጻር ዝርዝርና የተለየ የሕግ ማእቀፍ ያስፈልጋቸዋል። ለበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ለማህበራት የተደነገጉ አንቀጾችን በእነርሱ ላይ ተፈጻሚ ማድረግ የበለጠ ችግር ይፈጥር እንደሆነ እንጂ መፍትሄ ሊሆን አይችልም። በመሆኑም ሕጋዊ አቋማቸው በግልጽ ሊደነገግ ይገባል። እንደ ማህበራት ቢቆጠሩ የተሻለ ይሆናል ተብሎ ይገመታል።

አንቀጽ 49-55 የበጎ አድራጎት ኮሚቴዎች

በአንቀጽ 53(3) በተደነገገው መሠረት በኮሚቴው የተሰበሰበው ገንዘብ የታሰበውን ዓላማ ለማሳካት በቂ ካልሆነ ገንዘቡ ለሌላ ሥራ እንደሚውልና ገንዘቡን ወይም ንብረቱን የሰጡ

ሰዎች መልሰው ሊወስዱት እንደማይችሉ ተደንግጓል። ይሁን እንጂ ለጋሾች ገንዘባቸውን ወይም ንብረታቸውን የማስመለስ መብት ለምን እንደተነፈጋቸው ግልጽ አይደለም።

የማሻሻያ ሀሳብ

ከለጋሾች አንጻር በልግስና የተሰጠ ገንዘብ ወይም ንብረት ለታለመለት ዓላማ መዋል ይኖርበታል። ይህ የማይቻል ከሆነ ስጦታውን የማስመለስ ወይም ለሌላ የበጎ አድራጎት አላማ መስጠት በለጋሹ የሚወስነው ጉዳይ መሆን አለበት። ስለዚህም ንዑስ አንቀጽ ለጋሾች ስጦታቸውን የማስመለስ መብት ሊኖራቸው በሚገባ መንገድ መሻሻል ይኖርበታል።

ማህበራት፡- አንቀጽ 56

ትርጓሜ፡- በአንቀጽ 56(1) መሠረት ማህበር ማለት ዓላማው ትርፍ ለማግኘት ያልሆነ ማናቸውም ሕጋዊ አላማዎች ያሉት የሰዎች ስብስብ ነው። ትርጉሙ በሰፊ መንገድ በመደንገጥ ብዛት ያላቸው የተለያዩ ማህበራትን ለማካተት ጠቃሚ ነው። በተጨማሪም በቀድሞው ረቂቅ መሠረት አንድን ማህበር ለማቋቋም ቢያንስ አስር ወይም አምስት ሰዎች ሊኖሩ እንደሚገባው ተደንግጎ የነበረው ቀሪ መደረጉ የሚያስመስግን ነው። ስለዚህም ንዑስ አንቀጽ አሁን ባለበት ሁኔታ ተጨማሪ የማሻሻያ ሀሳብ የሚቀርብበት አይሆንም።

በአንቀጽ 56(2) ድንጋጌ መሠረት ማህበራት ስራዎቻቸውን የሚያስተባብር የማህበራት ህብረት ማቋቋም ይችላሉ። ይህ መብት አሁን በሥራ ላይ ባሉት ህጎች የተከለከለ ባይሆንም በግልጽ ሕጋዊ እውቅና ማግኘቱ የሚያስመስግን ነው። ሆኖም ህብረቱ ስራዎችን ለማስተባበር ብቻ ሳይሆን ህጋዊ ሰውነት ኖሮት የጋራ ጥቅሞችን ለማራመድና ለመከላከልም ጭምር መሆኑ መመልከት አለበት።

የማሻሻያ ሐሳብ

በማህበራቱ ህብረት ዓላማ ላይ የተጣለው ገደብ አላስፈላጊ በመሆኑ ይኸው ተሰርዞ መብቱ ያለ ገደብ ሊደነገግ ይገባዋል። እንዲሁም ህብረቱ ህጋዊ ሰውነት ሊኖረው በሚችል መልኩ ሊቋቋም እንደሚችል በግልጽ መደንገግ አለበት።

የማህበራት መብቶችና ግዴታዎች፡- አንቀጽ 58

ይህ ድንጋጌ የአባላትን መብቶችና ግዴታዎች፣ የክልል ውክልና እና ኢትዮጵያውያን ብዙሃን ማህበራት በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታና በምርጫ ሂደት ያላቸውን የመሳተፍ መብት ያስቀምጣል። የሲቭል ማህበረሰቡ በመጀመሪያው ረቂቅ ላይ ይህን

ድንጋጌ አስመልክቶ ያቀረበው የማሻሻያ ሃሳብ በሁለተኛው ረቂቅ ላይ ከግምት ውስጥ አልገባም። ሥለዚህ ቀደም ሲል ቀርበው የነበሩት ተቃውሞዎቹና የማሻሻያ ሀሳቦቹ አሁንም ሊጤኑና ተቀባይነት ሊኖራቸው ይገባል።

አዲስ አበባትን መቀበል፡- በንኡስ አንቀጽ 1 መሠረት አንድ ማህበር የማህበሩን መስፈርት ለሚያሟላ አዲስ አበባ ክፍት መሆን ያለበት ሲሆን በንኡስ አንቀጽ 4 መሠረት ደግሞ ማናቸውም ማህበር በመተዳደሪያ ደንቡ መሠረት ካልሆነ በቀር አባላትን ሊቀበልና ሊያሰናብት አይችልም። እነዚህ ሁለት ንዑስ አንቀጾች እርስ በእርስ የሚቃረኑ ይመስላሉ። በሁለቱ መካከል ግጭት ቢፈጠር የትኛው ይበልጥ ተፈጻሚነት እንደሚኖረው ግልጽ አይደለም። አንድ ማህበር የአባልነት መመዘኛዎችንና የአባላትን መጠን በደንቡ ከወሰነ ክፍት ቦታ ከሌለ በቀር መመዘኛዎችን የሚያሟላ አዲስ አበባ ሊቀበል አይገደድም። የአንቀጽ መንፈስ ክፍት የአባልነት ቦታ ባይኖርም መመዘኛዎቹን የሚያሟላ ሁሉ በአባልነት መግባት ይችላሉ የሚል ከሆነ ግን በማህበራት ላይ አላስፈላጊ ችግር የሚፈጥር ይሆናል። ስለዚህም በንዑስ ቁጥር 1 ላይ የተመለከተው ግዴታ ሊነሳ ይገባዋል።

ከዚህም በተጨማሪ አንቀጽ ብዙ አባላት ያሏቸውን ማህበራትን እንጂ ጥቂት አባላት ያሏቸውን በቦርድ ሊመሩ የሚችሉ የበጎ አድራጎት ማህበራትን ግምት ውስጥ ያስገባ አይመስልም። በመሆኑም አንቀጽ እነዚህን ችግሮች በሚፈታ መልኩ መሻሻል ይኖርበታል።

የክልል አባላት ውክልና፡- የፌዴራል ባህሪ እና ስያሜ ያላቸው ማህበራት የሥራ ቦታዎቻቸውና የአባላቸው ጥንቅር ቢያንስ የአምስት ክልሎች ውክልና ያላቸው መሆን እንዳለባቸው ደንግጓል። ይህ ገደብ በማህበራት መብት ላይ ጣልቃ ገብነትን የሚጋብዝ ነው በማለት ተቃውሞ እና የማሻሻያ ሀሳብ የቀረበበት ቢሆንም ተቀባይነትን ሳያገኝ በሁለተኛው ረቂቅ ላይ እንዳለ ተቀምጧል። ይህ ገደብ በሕገ መንግስቱ በተደነገጉት የመብት ገደቦች የማይታቀፍ በመሆኑ በረቂቁ ውስጥ የተቀመጠበት ምክንያት ግልጽ አይደለም። አንድ ማህበር በየትኛውም ክልል መስራት እንዳለበት መወሰን የውስጥ ጉዳዩ እንጂ የሕገ-ግዴታ ጣልቃ ገብነት የሚጠይቅ ጉዳይ አይደለም። የአባላት ጥንቅርም መወሰን ያለበት በዚህ አንቀጽ ንኡስ ቁጥር 4 እንደተመለከተው በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ መሰረት መሆን አለበት።

ኢትዮጵያውያን ብዙሀን ማህበራት፡- በንኡስ አንቀጽ 5 መሠረት ኢትዮጵያውያን ብዙሀን ማህበራት በዲሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታና በምርጫ ሂደት በተለይም ትምህርታዊ

ሴሚናሮችን በወቅታዊ ጉዳዮች ላይ በማዘጋጀት የተወዳዳሪዎችን ፕሮግራም በመረዳት የምርጫ ሂደቶችን በመታዘብና ከምርጫ አስፈጻሚዎች ጋር በመተባበር ረገድ በንቃት መሳተፍ እንደሚችሉ ተመልክቷል። በአንቀጽ 2 (12) መሠረት ብዙሀን ማህበራት ማለት የሙያ ማህበራትን፣ የሴቶች ማህበራትን፣ የወጣት ማህበራትንና ሌሎች ተመሳሳይ የኢትዮጵያ ማህበራትን ያካትታል። የሁለቱ ንዑስ አንቀጾች የተለያዩ ትርጉሞችን የሚጋብዙ ናቸው። በዚህም መሠረት አንደኛ ለብዙሀን ማህበራት የተሰጠው ትርጉም ዝግ ሳይሆን ክፍት ነው። ማለትም ሌሎች ተመሳሳይ ማህበራት ተካትተዋል። ሁለተኛ በንዑስ አንቀጽ 5 በተዘረዘሩት መስኮች መሰማራት ግዴታ ሳይሆን ውዴታ ነው።

ሶስተኛ በዚህ ንዑስ አንቀጽ በተዘረዘሩት ጉዳዮች ላይ ሌሎች የበጎ አድራጎት ድርጅቶች ወይም ማህበራት ሊሳተፉ አይችሉም ተብሎ በግልጽ አልተደነገገም። አራተኛ ይህ ድንጋጌ የምርጫ ቦርድን ሥልጣን ለመወሰን በ1999 ዓም ተሸሽሎ ከወጣው አዋጅ ጋር ይጋጫል። ምን ዓይነት ማህበራት በምርጫ እና በሥነ ዜጋ ትምህርት ላይ መሳተፍ እንደሚችሉ የመወሰን ሥልጣን የቦርዱ እንደሆነ በዚህ በተሸሻለው የምርጫ ህግ ላይ በግልጽ ተመልክቷል። ከእነዚህ ሁኔታዎች በመነሳት መብቶቹን ለብዙሀን ማህበራት ብቻ መስጠት ያስፈለገበት ምክንያት ግልጽ አይደለም። የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በየግላቸው በተሰማሩባቸው ሕጋዊ የሥራ መስኮች የመሰማራት መብት ስላላቸው ለብዙሀን ማህበራት የተሰጡት መብቶች አድሎአዊ አሰራርን ሥለሚፈጥር አላስፈላጊ ናቸው። በመሆኑም ሊሰረዙ ይገባል። ከንዑስ አንቀጹ በስተጀርባ ያለው ሀሳብ ሌሎች የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በእነዚህ ዘርፎች ሊሳተፉ አይችሉም የሚል ከሆነ ግን ሕገ መንግስቱ ይህን ገደብ ባለማስቀመጡ ድንጋጌው ኢ-ሕገመንግስታዊ ገደብ ይሆናል።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡-

- አዲስ አባላትን መቀበልን በተመለከተ ጉዳዩን ለማህበራቱ የውስጥ አሰራር በመተው እና ገደቡ ከተወሰነ ቁጥር በላይ አባላት ያሏቸውን ማህበራት ብቻ ይመለከታል ብሎ በመደንገግ ችግሩ ሊፈታ ይገባዋል።
- የአምስት ክልሎች ውክልናን በተመለከተ የተቀመጠው ገደብ ጠቀሜታ የሌለው እና የሰዎችን ከፈለጉት ሰው ጋር የመደራጀት መብትን የሚጎዳ በመሆኑ ሊሰረዝ ይገባዋል።
- የዲሞክራሲያዊ ግንባታንና ምርጫን በተመለከተ ለብዙሀን ማህበራት የተሰጡት መብቶች ሊሰረዙ ይገባል። ከምርጫ ህጉ አንጻርም ሊጠኑ ይገባል።

የማህበራት አደረጃጀት፡- አንቀጽ 59

በዚህ አንቀጽ ንዑስ ቁጥር (1) እና (2) መሠረት የማናቸውም ማህበራት አደረጃጀት በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ የሚወሰን ቢሆንም ማናቸው ማህበር ጠቅላላ ጉባኤ፣ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴና ኦዲተር የያዘ መሆን አለበት። እነዚህ ንዑስ አንቀጾች በቅድሚያ ግልጽነት ይጎድላቸዋል። አንደኛ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ማለት ምን እንደሆነ ትርጉም አልተሰጠውም። ሁለተኛ ጠቅላላ ጉባኤ የሚያስፈልገው ብዙ አባላት ላሏቸው ወይም በቦርድ ለሚተዳደሩት የበጎ አድራጎት ማህበራትም ጭምር መሆኑ በግልጽ አልተደነገገም። ሦስተኛ የማህበሩ አደረጃጀት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴን እንደሚጨምር የተገለጸ ቢሆንም ቀጥሎ ባሉት ድንጋጌዎችም ይሁን ሌላ ቦታ ላይ የዚህ ኮሚቴ ሥልጣንና ኃላፊነት እንደሌሎቹ አካላት አልተመለከተም። አራተኛ በሥራ አስፈጻሚና በሥራ መሪ መካከል ያለው ልዩነት ወይም አንድነት ምንድነው የሚለውም በግልጽ አይታወቅም።

የማሻሻያ ሀሳብ፡- የሥራ አስፈጻሚ ለሚለው ሐረግ ትርጉም ቢሰጥ ነገር ግን ሥልጣንና ኃላፊነቱ በማህበሩ ደንብ ሊወሰን እንደሚችል ቢመለከት ማህበራት መዋቅሮቻቸውን ተስማሚ በሆነ መንገድ እንዲያዋቅሩ ያስችላቸዋል። ጠቅላላ ጉባኤን በተመለከተ በአዛዥነት የተደነገገው ይህ ግዴታው ብዙ አባላት ያሏቸውን ማህበራት ብቻ የሚመለከት መሆኑና በቦርድ (ሥራ አስፈጻሚ) የሚመሩ ማህበራት ግን የመስራቾቹ ወይም የባለ ድርሻዎች ስብሰባ በቂ መሆኑን በማመልከት ረቂቅ ሊሻሻል ይገባዋል።

ከጠቅላላ ጉባኤው ውሳኔዎች መለየት፡- አንቀጽ 61

አንቀጹ የተለየ ሀሳብ ያለው አባል የልዩነት ሀሳቡን በቃለ ጉባኤው ላይ ለይቶ የማስፈር መብት እንዳለውና በጠቅላላ ጉባኤው የተላለፈው ውሳኔ የአገሪቱን ሕግ፣ የማህበሩን መተዳደሪያ ደንብ እና ሌሎች አግባብነት ያላቸው ሕጎችን ይጥሳል ብሎ ሲያምን ለኤጀንሲው ሊያመለክት እንደሚችል ደንግጋል። ከዚህ ድንጋጌ ጋር በተያያዘ አንድ የማህበር አባል የልዩነት ሀሳቡን በቃለ ጉባኤው ላይ ለይቶ የማስፈር መብት እንዳለው መቀመጡ ተገቢ ሲሆን ማንኛውም አባል የጠቅላላ ጉባኤው ውሳኔ ህግን ወይም መተዳደሪያ ደንቡን የሚጥስ ሆኖ ከታየው ለኤጀንሲው ማመልከት እንደሚችል መቀመጡ በአባላት መካከል ቅራኔን ከሚጋብዝ እና በኤጀንሲው ላይም የሥራ ጫና ከሚፈጥር በቀር የሚሰጠው የጎላ አስተዋጽኦ የለም። በአባላት መካከል አለመግባባት ካለ እንዲሁም የማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ ወይም ህግ ከተጣሰ ይህ ድንጋጌ ኖረም አልኖረም ከማመልከት የሚከለክላቸው ነገር የለም። ከዚህ በተጨማሪ በጠቅላላ ጉባኤው

የተላለፈው ውሳኔ ለኤጀንሲው ሥለሚላክ ኤጀንሲው የውሳኔውን ህጋዊነት በቀላሉ ሌላ አመልካች ሳያስፈልገው ማወቅ ይችላል።

የማሻሻያ ሃሳብ

ማንናውም አባል የጠቅላላ ጉባኤው ውሳኔ ህግን ወይም መተዳደሪያ ደንቡን የሚጥስ ሆኖ ከታየው ለኤጀንሲው ማመልከት እንደሚችል የተጠቀሰው ከአንቀጽ ቢወጣ።

የጠቅላላ ጉባኤው ስብሰባዎች፡- አንቀጽ 62

አንቀጽ ከደነገጋቸው መካከል የሚከተሉት ይገኛሉ። ሊቀ መንበሩ በ30 ቀናት ውስጥ ስብሰባ ያልጠራ ከሆነ ኤጀንሲው በአንድ ወይም ከዚያ በላይ በሆኑ አባላት ጠያቂነት በሊቀ መንበሩ አማካይነት ወይም በራሱ ተነሳሽነት የጠቅላላ ጉባኤውን ስብሰባ ሊጠራ ይችላል፤ የማህበሩ ምልዐተ ጉባኤ በመሠረቱ በመተዳደሪያ ደንቡ የሚወሰን ቢሆንም ደንቡ ከማህበሩ አባላት ከሀምሳ በመቶ በታች ከተገኙ ምልዐተ ጉባኤ ይኖራል ብሎ መደንገግ አይችልም፤ ለሁለት ተከታታይ ስብሰባዎች ምልዐተ ጉባኤ ካልተሟላ በሚቀጥለው ሶስተኛ ስብሰባ ከአባላቱ 50% ባይገኙም በኤጀንሲው ውሳኔ ምልዐተ ጉባኤ እንደተሟላ ይቆጠራል።

እነዚህ ንዑስ አንቀጾች ጣልቃ ገብነትን የሚጋብዙ ናቸው። በህጉ በተጠቀሰው 30 ቀናት ውስጥ ከአቅም በላይ በሆኑ ምክንያቶች የጠቅላላ ጉባኤ ስብሰባ ላይጠራ ይችላል። ይህ ምክንያት ሳይጣራ ቀን ሥላሴና አንድ አባል ሥለጠየቀ ብቻ ጉባኤው በአስገዳጅነት እንዲጠራ ከዚህም አልፎ ኤጀንሲው ሊቀመንበር እንዲሰይም መደረጉ ጣልቃ ገብነት ነው።

በማህበራትም ሆነ በንግድ ድርጅቶች የተለመደ አሰራር ጠቅላላ ጉባኤውን መጥራት በመተዳደሪያ ደንቦች የሚመራ ጉዳይ ነው። በተጨማሪም በዚህ ጉዳይ ጣልቃ መግባት አስፈላጊ የሚሆነው ስብሰባው ባይጠራ የአባላት መብት በእጅጉ የሚጎዳ ሲሆን እንጂ በሁሉም ሁኔታዎች አይደለም። ስለዚህም ሕጉ ይህን ጉዳይ ለማህበራቱ ቢተውና ጣልቃ ገብነት አግባብነት የሚኖረው ከአባላት ብዙዎቹ ሲጠይቁና ለከባድ ጉዳዮች ብቻ ሊሆን ይገባል።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡-

- በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /1/ መሠረት ሰብሳቢው በቂ ባልሆነ ምክንያት በ30 ቀናት ውስጥ ስብሰባ ያልጠራ ከሆነና ለመጥራትም

ፍቃደኛ ካልሆነ 1/3ኛ የሚሆኑት መደበኛ አባላት ለኤጀንሲው በሚያቀርቡት ጥያቄ መሠረት ሥብሰባውን እንዲጠራ ወይም ያልጠራበትን ምክንያት እንዲያስረዳ ኤጀንሲው የማህበሩን ሰብሳቢ ሊጠይቀው ይችላል።

- ኤጀንሲው ሥብሰባው ያልተጠራበትን ምክንያት መርምሮ ሥብሰባውን ላለመጥራት በሰብሳቢው የቀረበው ምክንያት በቂ ሆኖ ካላገኘው በ30 ቀናት ውስጥ ሥብሰባውን እንዲጠራ ሊያዘው ይችላል።
- ሰብሳቢው በኤጀንሲው በተሰጠው ትዕዛዝ መሰረት ሥብሰባውን ባይጠራ በኤጀንሲው አማካይነት የጠቅላላ ጉባኤው ስብሰባ ሊጠራ ይችላል።
- የጠቅላላ ጉባኤው ስብሰባ የተጠራው በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /4/ መሠረት ከሆነ የዕለቱን ስብሰባ ለመምራት ሊቀመንበር የሚሆን ሰው አባላቱ እንዲመርጡ ኤጀንሲው ያደርጋል።
- የጠቅላላ ጉባኤው ሰብሳቢ ስብሰባ ለመጥራት ሁሉም ሊያውቀው የሚችል ማስታወቂያ ማውጣት አለበት።
- የማህበሩ ምልዐተ ጉባኤ የውክልና ተሳትፎን ሥርዓት ጨምሮ በመተዳደሪያ ደንቡ በተወሰነው መሠረት ይሆናል። ይህን የሚመለከት ድንጋጌ በሌለበት ሁኔታ የስብሰባው አብዛኛው አባላት ከተገኙ ምልዐተ ጉባኤ ይኖራል። ሆኖም መተዳደሪያ ደንቡ ከማህበሩ አባላት ከ50% በታች ከተገኙ ምልዐተ ጉባኤ ይኖራል ብሎ መደንገግ አይችልም። ለሁለት ተከታታይ ስብሰባዎች ምልዐተ ጉባኤ ካልተሟላ በሚቀጥለው ሦስተኛ ስብሰባ ከአባላቱ 50% ባይገኙም ምልዐተ ጉባኤ እንደተሟላ ይቆጠራል።

የአዲተር ሥልጣንና ተግባር፡- አንቀጽ 63

በማህበራት አደረጃጀት አዲተር አንድ የአስተዳደር ክፍል ሆኖ በረቂቅ ህጉ ላይ ተመልክቷል። የአዲተሩን ሥልጣንና ተግባር በሚመለከት በአንቀጽ 63 ላይ የተመለከተ ሲሆን ይህ አካል የማህበሩን ገንዘብና ንብረት አስተዳደር ይቆጣጠራል፤ የድርጅቱን የውስጥ አዲት ሪፖርት በማዘጋጀት ለጠቅላላ ጉባኤ ያቀርባል። ይህ አንቀጽ የውስጥና የውጭ አዲተሮችን ባለመለየቱ ቅሬታ የቀረበበት ሲሆን ጉዳዩ የውጭ አዲተርን ብቻ

የሚመለከት መሆኑን በሚያሳይ መንገድ ሊደነገግ እንደሚገባ በመጀመሪያው ረቂቅ ላይ ሀሳብ ቀርቦበት ነበር። ሆኖም የማሻሻያ ሀሳቡ ተቀባይነትን ያገኘ አይመስልም። የአዲተሩ ሥልጣን የውስጥ አዲት ከማዘጋጀት አንጻር ተደርጎ መቀመጡን ሥናይ አንቀጽ የሚያወራው ሥለውስጥ አዲተር ይመስላል። ነገር ግን አዲተሩ የሚቀጠረው በሥራ አስፈጻሚ (በርድ ወይም ሥራ መሪ) ሳይሆን በጠቅላላ ጉባኤ መሆኑን ሥንመለከት አንቀጽ የሚያወራው ሥለውጭ አዲተር ይመስላል።

የውስጥ አዲተር የድርጅቱን የዕለት ከዕለት የሂሳብ እንቅስቃሴ የሚከታተል ግለሰብ ባለሙያ ሲሆን የውጭ አዲተር ግን በድርጅትነት የተቋቋመ አካል ሊሆን ይችላል። በግለሰብ ደረጃ ያለን ባለሙያ የሥራ ቅጥር የጠቅላላ ጉባኤ እንዲያካሂድ መደረጉ ለአፈጻጸም ከማስቸገሩም በላይ የግለሰቡን የሥራ ብቃትና ተጠሪነትም መቆጣጠር እጅግ አስቸጋሪ ያደርገዋል። ይህ አዲተር ሥራ ባቋረጠ ቁጥር ጠቅላላ ጉባኤ እየተሰበሰበ አዲተር ሊቀጥር ነው። ከዚህ በተጨማሪ ከውስጥ አዲተሩ የበለጠ የስራ ኃላፊነት ያለበትን «የስራ መሪውን» እንኳን ለመምረጥ ሥልጣን ያልተሰጠው ጠቅላላ ጉባኤ ለምን አዲተሩን ብቻ እንዲሰይም እንዳስፈለገ የሚታወቅ ነገር የለም።

የማሻሻያ ሀሳብ፡-

አንቀጽ 63 እንደሚከተለው ቢስተካከል፡፡

የውጭ አዲተር ሥልጣንና ተግባራት

አዲተሩ የሚከተሉት ሥልጣንና ተግባር አለው፤

1. የማህበሩን ገንዘብና ንብረት አስተዳደር ይቆጣጠራል
2. በኢትዮጵያ ተቀባይነት ባገኙ መመዘኛዎች መሠረት የድርጅቱን አዲት ሪፖርት አዘጋጅቶ ለጠቅላላ ጉባኤ ያቀርባል።
3. በዚህ አዋጅ ስለ ውጭ አዲት የተደነገጉት ቢኖሩም ማሕበሩ በማንኛውም ጊዜ በውስጥ አዲተር ሊጠቀም ይችላል።

አባላትን የሚመለከቱ መረጃዎች፡- አንቀጽ 64

አንቀጽ ከደነገጋቸው ጉዳዮች የሚከተሉት ይገኙበታል። የማህበሩ የሥራ መሪዎች የአባላቱን ዝርዝር ጉዳዮች ይመዘግባሉ፤ ይጠብቃሉ፤ ሲጠየቁ ለኤጀንሲው ያቀርባሉ። ከማህበራት የሚፈለጉ መረጃዎች ዝርዝር ኤጀንሲው በሚያወጣው መመሪያ እንደሚወሰን አንቀጽ ያስቀምጣል። ከዚህ አንቀጽ ጋር ተያይዞ የሚነሳው አሳሳቢ ጉዳይ አባላትን አስመልክቶ የሚፈለገው ዝርዝር መረጃ በህገ መንግሥቱ ላይ የግል ህይወት

ምስጢርን የመጠበቅ መብት ጋር ነው። ይህ አንቀጽ በጥንቃቄ ካልተያዘ በህገ መንግስቱ ላይ የተጠበቀውን የግለሰቦችን የግል ህይወት ምስጢርን ሊጎዳ ይችላል። በመሆኑም ተፈላጊው ዝርዝር ከተለመደው ማንነትን የመግለጽ ጉዳይ በላይ ሊሆን አይገባም። ተፈላጊውን ዝርዝርም በደንብ ከመወሰን ይልቅ አዋጁ ላይ ሊመለከት ይገባል።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡- የአባላት መረጃ ዝርዝሮች የሲቪል ማህበረሰቡ ሊቆጣጠራቸው በማይችሉ መመሪያዎች ከመደንገጋቸው ይልቅ በዚህ ሕግ ቢደነገጉ ተመራጭ ይሆናል። በተጨማሪም ዝርዝሮቹ በተቻለ መጠን ጠቅላላ ሆነው የአባላትን የግል ጉዳዮች የማይመለከቱ መሆን ይኖርባቸዋል። እንዲህ አይነት አጠቃላይ ዝርዝሮች አባልነትን ያበረታታሉ ተብሎ ይታመናል። በመሆኑም አንቀጹ እንደሚከተለው ቢስተካከል።

1. የማሕበሩ የሥራ መሪዎች የአባላቱን ማንነትና አድራሻ ይመዘግባሉ፣ ይጠብቃሉ፣ ሲጠየቁ ለኤጀንሲው ያቀርባሉ።
2. ቢሰረዝ

የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት አመሰራረት ፍቃድ አሰጣጥና ምዝገባ

አመሰራረት፡-አንቀጽ 65 እና 66

በአንቀጽ 65 ድንጋጌዎች መሠረት ማናቸውም የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር በተመሰረተ በ3 ወር ጊዜ ውስጥ ለምዝገባ ማመልከት አለበት። ሆኖም የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ በቂ ምክንያት መኖሩን ካሳየ የጊዜ ገደቡ ቢያልፍም ለምዝገባ የሚያመለክትበትን ጊዜ ኤጀንሲው እስከ 3 ወር ሊያራዝም ይችላል። በአንቀጽ 66 ድንጋጌዎች መሠረት የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በመመስረታቸው ብቻ ሕጋዊ ሰውነት አይኖራቸውም። የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበራት ከመመዘገባቸው በፊት የሚያሰባስቡት ገንዘብ ወይም ንብረት ከሀምሳ ሺህ ብር በላይ ሊሆን አይችልም። በሕግ በተወሰነው የጊዜ ገደብ ያልተመዘገበ የተመሰረተ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር እንዲቋረጥ ምክንያት ይሆናል።

አለም አቀፍ ተሞክሮዎችና የበርካታ ዲሞክራሲያዊ አገራት ልምድ እንደሚያሳዩት ማህበራት ሥራቸውን ያከናውኑ ዘንድ እንዲመዘገቡ ወይም ሕጋዊ ሰውነት እንዲኖራቸው አይገደዱም። ሕጋዊ ሰውነት ማህበራት ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ ጠይቀው የሚያገኙት መብት እንጂ በህግ የሚጣልባቸው ግዴታ አይደለም። የረቂቁ አቋም ግን የዚህ ተገላቢጦሽ ነው። ህጉ ምዝገባን ግዴታ ያደርጋል። ሆኖም የሰዎች የመደራጀት መብት በመመዘገብና ባለመመዘገብ ሊወሰን አይገባውም። በመሆኑም ማህበራት

ባመቻቸው ጊዜ ሁሉ ሕጋዊ ሰውነት እንዲሰጣቸው ሊጠይቁና ያለምዝገባ በተሰማሩበት መስክ መስራት እንደሚችሉ ሊደነገግ ይገባል።

ማህበራት ከመመዘገባቸው በፊት የሚያሰባስቡት የገንዘብ እና ንብረት ጣሪያን በተመለከተም ህጉ እንደዚህ አይነት ገደብ ሊያስቀምጥ አይገባውም። የሚሰበሰቡትን የገንዘብ መጠን አስቀድሞ ለመወሰን የሚቻል ካለመሆኑም በላይ ተገቢነቱም እጅግ አጠያያቂ ነው። ይህ ገደብ ማህበራትን እንደተመዘገቡ ወዲያው ስራ ከመጀመር ይልቅ ገንዘብ ወደማሰባሰብ እንዲገቡ ያስገድዳቸዋል።

የማህበሩ መቋረጥ የሚኖረው ውጤት ምን እንደሆነ አልተገለጸም። የማህበር መቋረጥ ምን ማለት ነው ውጤቱስ ምን ይሆናል የሚለው ተዘርዘ ቢቀመጥ የተሻለ ይሆናል ለምሳሌ መስራቾች በራሳቸው ስም ለማህበሩ ጥቅም የገቧቸው ግዴታዎችና ወጪዎች ቢኖሩ ህጋዊ ውጤታቸው ምን እንደሚሆን እንዲሁም ለማህበሩ አላማ የተሰበሰበ ገንዘብ ቢኖር ለማን መሰጠት እንዳለበት በዝርዝር ቢካተት ጥሩ ነው።

የማሻሻያ ሃሳብ

አንቀጽ 65 አመሰራረት

- 1. የበጎ አድራጎት ድርጅቶች ወይም ማህበራት በዚህ አዋጅ የተቀመጡ መስፈርቶችን አሟልተው ሲገኙ እንደተመሰረቱ ይቆጠራል።
- 2. ማንኛውም የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ህጋዊ ሰውነት እና የሥራ ፍቃድ ሰርተፊኬት ለማግኘት ከፈለገ ለምዝገባ ማመልከት አለበት።

አንቀጽ 66 የመመሥረት ውጤት

ንዑስ አንቀጽ 3 እና 4 እንደሚከተለው ቢስተካከሉ

- 3. የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበራቱ ከመመዘገባቸው በፊት የሚያሰባስቡት ገንዘብ ወይም ንብረት ክብር መቶ ሺ በላይ ከሆነ መሥራቾቹ የተሰበሰበውን ገንዘብ መጠን እና የተደረጉ ወጪዎችን ለኤጀንሲው ማሳወቅ አለባቸው። ኤጀንሲው እነዚህን ማህበራት እንዲመዘገቡ ሊያስገድዳቸው ይችላል።
- 4. ከላይ በተመለከቱት ምክንያቶች ባለመመዘገቡ ምሥረታው የተቋረጠ ማህበር በምሥረታው ሂደት ከአባላት መዋጮ ሌላ ያሰባሰበው ገንዘብ ካለ

ተመሳሳይ ዓላማ ላላቸው ወይም ለሌሎች የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እንዲተላለፍ ኤጀንሲው በፍርድ ቤት ሊያስወስን ይችላል።

የዘርፍ አስተዳዳሪዎች፡- አንቀጽ 67 እና 68

በእነዚህ አንቀጾች መሠረት አግባብነት ያሏቸው የፌዴራል አስፈጻሚ መ/ቤቶች በዘርፍ አስተዳዳሪነት በሚኒስቴሩ ይሰየማሉ፤ ፈቃድና ምዝገባን በተመለከተ ለኤጀንሲው አስፈላጊውን ድጋፍ ይሰጣሉ፤ በማቋቋሚያ ሕጎቻቸው መሠረት የቤ.አ.ድ. እና ማህበራትን የሥራ እንቅስቃሴዎችን ይከታተላሉ፤ ይቆጣጠራሉ፤ አስፈላጊ እርምጃ ይወስዳሉ። እነዚህ አንቀጾች ተባብሮ ከመስራት ይልቅ ወደ ቁጥጥር የሚያዘነብሉ በመሆናቸው፤ ለዘርፍ አስተዳዳሪዎች ገደብ የለሽ ስልጣን ከመስጠታቸውም በላይ ተደራቢ ተጠያቂነትን ፈጥረዋል። «አስፈላጊውን እርምጃ ይወስዳል» የሚለው አገላለጽ ለዘርፍ አስተዳዳሪዎች አላግባብ ሰፊ የሆነ እና ያልተገለጸ ሰፊ እና ለትርጉም ክፍት የሆነ ሥልጣን የሚሰጥ ነው። በእነዚህ አካላት የሚወሰዱ አስተዳደራዊ እርምጃዎች በይግባኝ እንደገና የሚታዩበት ስርዓት በህጉ አልተካተተም።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡-

እነዚህ አንቀጾች የዘርፍ አስተዳዳሪዎች ከማህበራት ምስረታ አንስቶ ወደፊትም ስለሚኖራቸው ሥልጣን፣ ኃላፊነትና ሚና የሚመለከቱ እንደመሆናቸው በረቂቅ አዋጁ የመጀመሪያ ክፍል ቢካተቱ የተሻለ ይሆናል። ስለሆነም የዘርፍ አስተዳዳሪዎች በራሳቸው የቅጣት እርምጃ ከመውሰድ ይልቅ የቴክኒክም ሆነ የአሰራር ጉድለት በበአድና ማህበራት ላይ በሚያገኙበት ጊዜ መውሰድ ስለሚገባው ርምጃ የውሳኔ ሐሳብ ለኤጀንሲው የሚያቀርቡበት እና በኤጀንሲው ውሳኔ መሠረት እርምጃ የሚወደስበት ሁኔታ ቢመቻች የተሻለ ይሆናል። ከዚህም በተጨማሪ የዘርፍ አስተዳዳሪዎች በየራሳቸው የማቋቋሚያ አዋጆች የየራሳቸው ስልጣንና ኃላፊነት ስላላቸው በዚህ ሕግ እንዲሸፈኑ ማድረግ አስፈላጊ አይደለም።

ምዝገባና የምዝገባ ጥያቄን አለመቀበል፡- አንቀጽ 69 እና 70

በአንቀጽ 69 መሠረት ኤጀንሲው ማመልከቻ ሲቀርብለት በአዋጁ የተደነገጉት አስፈላጊ ሁኔታዎች መሟላታቸውን ካረጋገጠ በኋላ አመልካቾቹን በመመዝገብ የሕጋዊ ሰውነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ይሰጣል፤ ለምዝገባ የሚቀርቡት ሰነዶች የመተዳደሪያ ደንቦችና የማቋቋሚያ ሰነዶች እንዲሁም እንደ አስፈላጊነቱ ኤጀንሲው የሚጠይቃቸው ሌሎች ሰነዶች ናቸው። ለውጭ በአድ ተጨማሪ ሰነዶች ሊቀርቡ ይገባል። በአንቀጽ 70 መሠረት የሚከተሉት የምዝገባ ጥያቄን ውድቅ ሊያደርጉ ይችላሉ፤

- ሊቋቋም የታሰበው የቤ.አ.ድ. ወይም ማህበር መተዳደሪያ ደንብ በአዋጁ የተደነገጉትን ተፈላጊ ሁኔታዎች የማያሟላ ሆኖ መገኘት፤
- ሊቋቋም የታሰበው በአድ ወይም ማህበር ሕገወጥ ለሆነ የሕዝብን ሰላም ለሚያደፈርስ፤ ወይ የኢትዮጵያን ደህንነትና መረጋገት ለመጉዳት መጠቀሚያ ሊሆን ይችላል የሚያሰኝ በቂ ምክንያት መኖር፤
- የምዝገባ ማመልከቻው የአዋጁን ወይም በአዋጁ መሰረት የወጡ ደንቦችን ድንጋጌዎችን የማያሟላ መሆን፤
- በ.አ.ዱ ወይም ማህበሩ የሚመዘገብበት ስም ከሌላ ቤ.አ.ድ ወይም ማህበር ወይም ከማናቸውም ሌላ ተቋም ስም ጋር የሚመሳሰል መሆን ወይም የሕዝብን ሞራል፤ ወይም ህግን የሚቃረን መሆን
- የቤ.አ.ዱ ወይም ማህበሩ ስያሜ አገር አቀፋዊ ወይም ፌዴራላዊ ሆኖ የአባላት ጥንቅር ወይም የሥራ ቦታው ቢያንስ የአምስት ክልሎች ውክልና የሌለው መሆን

አለም አቀፍ ተሞክሮዎች እደሚያሳዩት ምዝገባ በአንጻራዊ መልኩ ፈጣን፤ ግልጽና በቀላል ዋጋ የሚፈጸም መሆን አለበት። በተጨማሪም የምዝገባ ጥያቄን ባለመቀበል የሚሰጥ ውሳኔ በሕግ በተቋቋመ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሊቀርብበት ይገባል። በእነዚህ መመዘኛዎችና በሕገ መንግስቱ እውቅና ከተሰጣቸው የመብት ገደቦች መሰረት በበአድ እና ማህበራት ላይ የተጣሉት ብዛት ያላቸው ገደቦች በጣም ጫናን የሚፈጥሩና አሳማኝ ምክንያቶች ሊቀርቡባቸው የማይችሉ ናቸው። በዚሁም መሠረት ረቂቅ ለምዝገባ አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶችን ከዘረዘረ በኋላ ኤጀንሲው እንደአስፈላጊነቱ ሌሎች ሰነዶችን ሊጠይቅ ይችላል ብሎ ለመደንገግ ያስፈለገበት ምክንያት ግልጽ አይደለም። ይህ ሁኔታ ሃላፊነትን በአግባቡ ላለመወጣት በር ከመክፈቱ በተጨማሪ ሕጋዊ ጠቀሜታ ያለው አይደለም።

የሕዝብን ሰላም ለማደፍረስ፤ ደህንነትና ሰላምን መጉዳት የሕዝብ ሞራል መቃረን የመሳሰሉት ገደቦች አሻሚና አጠቃላይ በመሆናቸው አላግባብ በስልጣን መጠቀምን የሚጋብዙ ናቸው። ከዚህም በተጨማሪ በመተዳደሪያ ደንብ፣ በአዋጅ የተደነገጉትን ተፈላጊ ሁኔታዎች ያለማሟላት፣ አዋጁን ወይም ደንቦችን አለማሟላት እንደ ነገሩ ሁኔታ ቀላል ወይም ከባድ ሊሆን ስለሚችል በአጠቃላይ ምዝገባን መከልከል አሳማኝ ሊሆን አይችልም። አለም አቀፍ ተሞክሮዎች እንደሚያሳዩት ምዝገባን ለመከልከል የሚቀመጡ መሥሪያቶች ግልጽና ለትረጉም ክፍት ያልሆኑ እንዲሁም ለአስተዳደር መሥሪያቤቶች ደንብ የተተዉ መሆን የለባቸውም። ሥለዚህ እነዚህ የክልል መሰረቶች በህጉ ላይ

በግልጽ መቀመጥ እነዳለባቸው አለም ዓቀፉ የሲቭልና ፖለቲካን መብቶች የቃልኪዳን ስምምነት የግድ ይላል።

የሥም ተመሳሳይነት ተቀባይነት ያለው ምክንያት ቢሆንም የአንድ በአድ ወይም ማህበር ስም ከሌላ የተለየ ተቋም ስም ጋር ቢመሳሰል ምዝገባ የሚከለክልበት ምክንያት ግልጽ አይደለም። ይህ ክልከላ አስፈላጊ የሚሆነው በተመሳሳይ የሥራ ዘርፎች ለተሰማሩ ተቋማት ነው። በመሆኑም ተመሳሳይ ባልሆኑ የሥራ ዘርፎች የተሰማሩ ተቋማት አንድ ዓይነት ስም ቢኖራቸው የማምታታት ችግር ይፈጠራል ተብሎ አይጠበቅም።

ኤጀንሲው በህጉ ላይ በተመለከተው 30 ቀናት ውስጥ የሕጋዊ ሰውነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ካልሰጠ ወይም የማይሰጥ መሆኑን ካላሳወቀ ለቦርዱ ይግባኝ ማለት እንደሚቻል ተመልክቷል። ይሁን እንጂ ይህ ድንጋጌ ተመሳሳይ ባሕርይ ያላቸውን ሌሎች ተቋማት ለመግዛት ከወጡ ኢትዮጵያውያን ህጎች ለምሳሌ የፕሬስና የፖለቲካ ፓርቲዎች ምዝገባ አዋጅ አንጻር ሲታይ መብትን የሚያጠብ ሆኖ እናገኘዋለን። የምዝገባ ሥርዓት መብትን የመንፈግ አቅም ሥላለው በጥንቃቄ ሊያዝ የሚገባው ጉዳይ እንደሆነ የቦርንታ አገሮች ልምድ ያሳያል። በፕሬስና የፖለቲካ ፓርቲዎች ምዝገባ አዋጆች ላይ መዝጋቢው አካል በተወሰነው የጊዜ ገደብ ውስጥ ምዝገባውን ካልፈቀደ ወይም የከለከለ መሆኑን ካላሳወቀ አመልካቹ እንደተመዘገበ እንደሚቀጠር ያስቀምጣሉ። በተመሳሳይ ኤጀንሲው በህጉ ላይ በተመለከተው በ30 ቀናት ውስጥ የሕጋዊ ሰውነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ካልሰጠ ወይም የማይሰጥ መሆኑን ካላሳወቀ ለቦርዱ ይግባኝ መጠየቅ ሳያስፈልግ አመልካቹ ድርጅት እንደተመዘገበ መቆጠር አለበት።

የአምስት ክልሎች ውክልናን በተመለከተ የተጣለው ገደብ ሕጋዊ መሠረት የሌለውና በህገ መንግሥቱ የተረጋገጠውን የመደራጀት መብት የሚባረር ነው። ማንኛውም ሰው በሃሳብ ከሚግባባው ከሌላ ማንኛውም ሰው ጋር የመሰባሰብና ህጋዊ ለሆነ ዓላማ የመደራጀት መብት አለው። በማህበር ተደራጅተው ሥራ ሊሰሩ በአቀደበት ክልል ወይም በሌላ የሚያውቁት ወይም ሃሳባቸውን የሚቀበልና አብሮአቸው በማህበር ተደራጅቶ የሚሰሩ ሰው ባለማግኘታቸው ብቻ በህገ መንግሥቱ የተረጋገጠላቸው የመደራጀት መብት ሊጣስባቸው አይገባም።

ኤጀንሲው ከተጣሉበት ሃላፊነቶች ውስጥ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት እንዲሰፋፉና ተልዕኮዎቻቸውን በሕግ መሠረት እንዲወጡ ማስቻልና ማበረታታት በመሆኑ

ኤጀንሲው ምዝገባውን ከመከላከል በፊት መስራቾቹን አስፈላጊውን ማስተካከያ እንዲያደርጉ ማማከር ይገባል። ክልከላው መሆን ያለበት ይህንን ምክር ለመቀበል ፍቃደኛ ሳይሆኑ ሲቀሩ ብቻ ነው።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡-

- ለትርጉም የተጋለጡ አጠቃላይና አሻሚ ቃላት ግልጽ በሆነ መንገድ ሊደነገጉ ይገባል።
- ኤጀንሲው በህጉ ላይ በተመለከተው በ30 ቀናት ውስጥ የምዝገባ ሠርተፊኬት ካልሰጠ ወይም የማይሰጥ መሆኑን ካላሳወቀ አመልካቹ ድርጅት እንደተመዘገበ ሊቆጠር ይገባል።
- ለኤጀንሲው ለምዝገባ የሚያስፈልጉ በስም ያልተጠቀሱ ሰነዶችን የመጠየቅ ስልጣን የሚሰጠው ንዑስ አንቀጽ ሊሰረዝ ይገባል።
- ደንቦችን ህጎችንና በህግ መሠረት የወጡ ደንቦችን አለማሟላት ምዝገባ የሚያስከለክለው ከባድ ለሆኑ ጉዳዮች ብቻ መሆን ይኖርበታል።
- ምዝገባን የሚያስከለክሉ ገደቦች ለአስተዳደራዊ ደንቦች መተው ሥለሌለባቸው በአዋጁ ላይ ተጠቃለው ሊመለከቱ ይገባል።
- የሥም ተመሳሳይነት ምዝገባ የሚያስከለክለው ስሙ ከሌሎች በ.አ.ድ ወይም ማህበራት ስም ጋር የተመሳሰለ ከሆነ ብቻ መሆን አለበት።
- በዋናነትም ኤጀንሲው ጥያቄውን ውድቅ የማድረግ ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት በአድ ወይም ማህበሩ የጎደለውን እንዲያሟላ ሊመክረው እንደሚገባ ግዴታ ሊጣልበት ይገባል።

የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ቅርንጫፍ፡- አንቀጽ 73

አንቀጽ ከደነገጋቸው ውስጥ የሚከተሉት ይገኙበታል።

- ማናቸውም በአድ ወይም ማህበር አስቀድሞ ኤጀንሲውን በማሳወቅ በመተዳደሪያ ደንቡ መሠረት ቅርንጫፍ ሊከፍት ይችላል።
- ለሚከፈተው ቅርንጫፍ የሚሰጠው ስልጣን ራሱን የቻለ የሚያደርገው ወይም በቂ ቁጥጥር እንዳይደረግበት የሚያደርገው ሊሆን አይገባም።
- አንድ በአድ ወይም ማህበር አስቀድሞ ኤጀንሲውን ሳያሳውቅ ቅርንጫፍ ቢያቋቁም እንደ ሕገ ወጥ በአድ ወይም ማህበር ይቆጠራል። እንዲሁም የወንጀል ኃላፊነትን ያስከትላል።

ለሲቭል ማህበራት ሊረጋገጡላቸው ከሚገቡ መሠረታዊ ነጻነቶች ውስጥ አንዱ የሥራ ቦታቸውን መምረጥ መቻላቸው ነው። በረቂቅ ህጉ ላይ በአድ እና ማህበራት ቅርንጫፍ ጽህፈት ቤት መክፈት ቢፈልጉ በቅድሚያ ለኤጀንሲው ማሳወቅ እንዳለባቸው መመልከቱ ምንም እንኳን የሚያመጣው ችግር ባይኖርም ለምን የሚል ጥያቄ ማስከተሉ ግን አይቀርም። በተለይም ቅርንጫፍ ጽ/ቤት እንደሚኖረው በመመሥረቻ ጽሑፉ ላይ ያሰቀመጠ ድርጅት እንደገና ለኤጀንሲው እንዲያሳውቅ ግዴታ መጣሉና የወንጀል ኃላፊነት ማስከተሉ አግባብ አይደለም። ከዚህ በተጨማሪ አንቀጽ አድራጎቱን ወንጀል ለማድረግ የሚጠቅሰው ድንጋጌ ማለትም አንቀጽ 104 የወንጀል ሃላፊነትን የሚተረጉም ሣይሆን ሥለ ሌላ ጉዳይ (ሥለ ገቢ ማስገኛ) የሚያወራ በመሆኑ የአፃፃፍ ጉድለትም አለበት።

የማሻሻያ ሀሳቦች፡-

- ያለፈቃድ ቅርንጫፍ መክፈት በአስተዳዳሪዎቹ እዕርምጃ፣ ቢቻል በማስጠንቀቂያ የሚታለፍ ጥፋት ቢሆን።
- ሥለ ወንጀል ሃላፊነት የሚደነግገው አንቀጽ 104 ሣይሆን 103 ሥለሆነ አንቀጽ 73/3 በዚህ ቢታረም።

ፈቃድ ስለማሳደስ፡- አንቀጽ 77

ይህ አንቀጽ ፈቃድ በየሶስት ዓመት መታደስ እንዳለበት ደንግጓል። ከዚህም በተጨማሪ ፈቃድ ማደስን የተመለከቱ ሌሎች አከራካሪ አንቀጾች ተሰርዘዋል። ይህ የሚደገፍ ውሳኔ ነው። ኤጀንሲው ከበአድ እና ማህበራት ሁሉንም ጉዳዮች የተመለከቱ ሪፖርቶችን የመቀበል ስልጣን ስላለው ከዚህም የተነሳ በአድ ወይም ማህበራቱ በሕገ መሠረት መስራታቸውን ማረጋገጥ እና ፈቃድ ጭምር ሊሰርዝ የሚችል ከባድ ጥፋት ተፈጽሞ ከሆነ የፍቃድ ማሳደሻ ጊዜው ባይደርስም አስፈላጊውን ተመጣጣኝ እርምጃ መውሰድ እንደሚችል ይታወቃል። ከእነዚህ ምክንያቶች የተነሳ ፈቃድ በየ ሶስት አመቱ መሆኑ ተገቢ ነው። ይህ የተጨመረ ሀሳብ ነው።

የማሻሻያ ሀሳብ

የለም

አንቀጽ 78 : የሂሳብ መዝገብ የመያዝ ግዴታ

በሲቪል ማህበራት አደረጃጀት ላይ ከሚጣሉት ግዴታዎች ውስጥ አንዱ የድርጅቱን ወይም የማህበሩን የገንዘብ እንቅስቃሴ የሚያሳይ የሂሳብ መዝገብ የመያዝ ግዴታታ ነው። ይህ ግዴታ በሌሎች አገሮች ተመሳሳይ ህጎች ውስጥም የሚገኝ ነው። የድንጋጌው መኖር አጠያያቂ ባይሆንም እንደዚህ ዓይነት ድንጋጌዎች የሚመሩባቸው መሠረታዊ መርሆች መኖራቸው ግን ሊስተዋል ይገባል። ከዚህ ውስጥም የሂሳብና የድርጅቱን እንቅስቃሴ የሚያሳዩ ሰነዶች አያያዝ ለሌሎች ድርጅቶች ተፈጻሚ የሚሆኑ የህግ ጥበቃዎች ታሳቢ መሆን አለባቸው። በተለይም የግል ምስጢርን ከመጠበቅ አኳያ የተደነገጉ ህጎችና ህገ-መንግስታዊ ዋስትናዎች ለሲቪል ማህበራትም በእኩልነት ተፈጻሚ ሊሆኑ ይገባል።

የረቂቅ ህጉ አንቀጽ 78 ስለሂሳብ መዝገብ አያያዝ ይደነግጋል። የዚህ ድንጋጌ ንዑስ ቁጥር 3 በአድ እና ማህበራት ስሙ ካልተገለጸ ሰው ልገሳ መቀበል እንደሚገባቸውና የለጋሾችን ማንነት የሚያሳይ መዝገብ መያዝ እንዳለባቸው ይደነግጋል። ይህንን ድንጋጌ መተላለፍም በቁጥር 103 እንደተመለከተው በድርጅቱ ላይ ከብር 10,000 ሺህ እስከ ብር 20,000 በሚደርስ የገንዘብ ቅጣት የሚያስቀጣ ሲሆን በዚህ አድራጎት ተሳትፈዋል የተባሉ ግለሰቦች ደግሞ ከብር 5,000 እስከ ብር 10,000 በሚደርስ የገንዘብ ቅጣት ወይም ከ3 እስከ 5 ዓመት በሚደርስ እሽራት ሊቀጡ ይችላሉ።

እንደሚታወቀው በተለይም የበአድ ሥራ በበጎ ፍቃደኝነት ላይ የተመሰረተ ሥራ ነው። ይህ ሥራ የሚከናወነውም ሰዎችን ለመርዳት ቀና ፍላጎት ካላቸው ግለሰቦችና ድርጅቶች በሚገኝ የገንዘብና የንብረት ልገሳ ነው።እነዚህ ለጋሾች በተለያዩ ምክንያቶች ማንነታቸው እንዲገለጹ ላይፈልጉ ይችላሉ። በተግባርም የሚያጋጥም አሰራር ነው። በረቂቅ ህጉ ላይ በአድና ማህበራት ማንነቱ ካልታወቀ ወገን ልገሳ መቀበል እንደሚገባቸው ከመገለፁ በቀር የክልከላው መሠረት አልተገለጸም። የአንድ ድርጅት ህጋዊነት መታየት ያለበት ከሚሰራው ስራ አኳያ እንጂ በገንዘብ ምንጩ መሆን የለበትም። ቁጥጥር መደረግ ያለበት በገንዘቡ አጠቃቀምና አያያዝ ላይ ሲሆን ይገባል። የለጋሾች ማንነት እንዲገለጹ ማስገደድ የለጋሾችን በህግ የተጠበቀ የግል ምስጢርን እንደመግለጹ ከማስቆጠሩም በላይ በድርጅቶቹ የገቢ ምንጭ ላይ ጉዳት ያደርሳል። ስለዚህ ይህ አንቀጽ

የማሻሻያ ሀሳብ

1. አንቀጥ ቢሰረዝ፤ ይህ ባይቻል እንደሚከተለው ቢስተካከል፤፤
2. በአድ ወይም ማህበራት በተቻለ መጠን የለጋሹን ማንነት በግልፅ የሚያመለክቱ መዝገቦችን መያዝ አለባቸው።

በአድ ወይም ማህበራት ማንነቱ ካልታወቀ ወይም እንዲገለፅ ካልፈለገ ወገን ልገሳ ከተደረገላቸው ሁኔታውን ለኤጀንሲው በማሳወቅ ስጦታውን ድርጅቱ ለተቋቋመበት ዓላማ ብቻ ያውላሉ።

አንቀጥ 78(5)

ይህ ድንጋጌ በአድ ወይም ማህበራት የሂሳብ ሰነዶችን ለአምስት ዓመታት ይዘው እንዲቆዩ እና ይህ ጊዜ ከማለቁ በፊት ህልውናቸው የሚያበቃ በአድ ወይም ማህበራት የሥራ መሪዎች ለተወሰነው ጊዜ ሠነዶቹን ጠብቆ የማቆያት ሃላፊነት እንዳለባቸው ያስቀምጣል። በረቂቅ ህጉ ላይ እንደተመለከተው የሂሳብ ሠነዶችን ለተወሰኑ ጊዜያት ይዞ የማቆያት ሃላፊነት በሌሎች አገሮች ህጎች ላይ እና በአንዳንድ ለጋሽ ድርጅቶች አሰራር ላይ ያለ ነው። ስለዚህ ረቂቅ ህጉ ይህንን ግዴታ ማስቀመጡ ተገቢ ነው ለማለት ይቻላል።

ይሁን እንጂ ድንጋጌው ሁለት መሠረታዊ ነገሮችን ያገናዘበ አይመስልም። የድርጅቱ ህልውና ካከተመ በኋላ ሠነዶቹ አምስት ዓመት እስኪሞላቸው የድርጅቱ ተቀጣሪ ሠራተኛ የሆነውን «የሥራ መሪ» ሠነዶቹን ይዘህ ቆይ ብሎ ማስገደዱ ከግለሰቡ መብትና ሠነዶችን ይዞ ለማቆያት ከሚጠይቀው ወጪ አንጻር ሊታይ ይገባዋል። አንድ ሰው በአጋጣሚ በድርጅቱ ህልውና ማብቂያ አካባቢ የሥራ መሪ ሆኖ በመገኘቱ ብቻ የድርጅቱን የሂሳብ ሠነዶች ለአምስት ዓመት ያህል እንዲጠብቅ ማድረጉ የግለሰቡን ሰብዓዊ መብት ይጋፋል።

የማሻሻያ ሀሳብ

ንዑስ ቁጥር 5 እንደሚከተለው ቢሰተካከል

5. ኤጀንሲው ሰነዶቹ እንዲወድሙ ወይም በሌላ መንገድ እንዲወገዱ በጽሁፍ ካልፈቀደ በስተቀር ከሂሳብ ሰነድ ጋር በተያያዘ ከላይ በንዑስ አንቀጽ (፬) የተወሰነው የአምስት ዓመት ጊዜ ከማለቁ በፊት የበአድ ወይም የማህበሩ ህልውና ካከተመ የበአድ ወይም የማህበሩ የሥራ መሪዎች ሠነዶቹን ለኤጀንሲው ያስረክባሉ።

ዓመታዊ የሂሳብ ምርመራ ስለማድረግ፡- አንቀጽ 80

የረቂቅ ህጉ አንቀጽ 80 ስለ ዓመታዊ የሂሳብ ሪፖርት አሰራር ይደነግጋል። በዚህ ድንጋጌ መሠረት የሂሳብ ሪፖርት በየዓመቱ የሚደረግ ሆኖ ሂሳቡ በተመሰከረለት አዲተር ወይም በውስጥ አዲተር ወይም ኤጀንሲው በሚሾመው አዲተር መመርመር እንዳለበት ያስቀምጣል። በመሆኑም ህጉ ሦስት ዓይነት አዲተሮችንና የሂሳብ ምርመራ ዘዴዎችን የሚያስብ ይመስላል። የመጀመሪያው የአንድ ድርጅት ዓመታዊ በጀቱ ከብር 100,000 በታች በሚሆንበት ጊዜ በውስጥ አዲተር ሊመረመር እንደሚችል የሚያስቀምጥ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በጀቱ ከብር 100,000 በላይ በሚሆንበት ጊዜ በውጭ አዲተር መመርመር እንዳለበት የሚደነግግ ነው። ሦስተኛው የምርመራ ዓይነት በሁለት መንገዶች የሚከናወን ነው። በማንኛውም ጊዜ ሚኒስትሩ በሚያወጣው መመሪያ መሠረት የሚደረግ ድንገተኛ ምርመራ አንዱ ዓይነት ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በአዱ ወይም ማህበሩ በህጉ በተመለከተው አምስት ወር ጊዜ ውስጥ የሂሳብ ምርመራ ሳያስደርግ ሲቀር ወይም በውጪ አዲተር ማስመርመር የተሸለ ሆኖ ሲገኝ በግዴታ በኤጀንሲው አማካኝነት የሚደረገው ምርመራ ነው። በግዴታ በኤጀንሲው ትዕዛዝ የሚደረግን የአዲት ሥራ ወጪ የሚሸፍነው በአዱ ወይም ማህበሩ ወይም ጥፋተኛ ሆነው ሲገኙ የሥራ መሪዎቹ ይሆናሉ።

የአንድ ማህበር የገንዘብ እንቅስቃሴ ላይ ቁጥጥር መደረጉና ማህበሩም በየዓመቱ የአዲት ሪፖርት እንዲያቀርብ መጠየቁ የማህበሩን ተጠያቂነት ለማረጋገጥ ከሚያስፈልጉ ነገሮች ውስጥ አንዱ እና ዋናው በመሆኑ የአንቀጹ አስፈላጊነት አጠያያቂ አይደለም።

ይሁን እንጂ እንደዚህ ዓይነት ምርመራዎች ሲደረጉ ከግምት ውስጥ መግባት ያለባቸው እሳቤዎች በረቂቅ ህጉ ላይ አልተመከቱም። ድንገተኛ ወይም የግዴታ የሂሳብ ምርመራዎች ሲደረጉ በድርጅቱና ማህበራቱ የአሰራር ነፃነት ላይ አስፈፃሚ አካላት ጣልቃ እየገቡ ሥራቸውን እንዳያውኩ ተገቢ ጥበቃ ሊደረግ ይገባል። ድንገተኛ ወይም አስገዳጅ የሂሳብ ምርመራዎችን ለማድረግ የግድ የሚሉ ምክንያቶች በግልፅ መታወቅ አለባቸው። በተጨማሪም ምርመራዎቹ ከመካሄዳቸው በፊት ለማህበራቱ ወይም ድርጅቶቹ በቂ የማስታወቂያ ጊዜ ሊሰጣቸው ይገባል።

በአንቀፁ ቁጥር 4 ላይ የተመለከተው «በውጪ ኦዲተር ማስመርመር የተሻለ ሆኖ ሲገኝ» የሚለው ሃረግ ለትርጉም ክፍት የሆነና የድርጅቶችን ነፃነት የሚፈታተን ነው። ኤጀንሲው በቁጥር 3 ላይ እንደተመለከተው በማንኛውም ጊዜ ድንገተኛ ኦዲት ማስደረግ እየቻለ እንደገና በቁጥር 4 ላይ በድርጅቱ ወጪ የሚካሄድ የግዴታ ኦዲት እንዲደረግ መደረጉ ተገቢነት የለውም።

የማሻሻያ ሀሳብ

- 80(3). የዚህ አንቀፅ ንዑስ አንቀፅ ፪ ቢኖርም ሚኒስትሩ በሚያወጣው መመሪያ መሠረት አንድ በአድ ወይም ማህበር ተቀባይነት ባለው የሂሳብ አሰራር መሠረት እየተመራ ሥላለመሆኑ በቂ ማስረጃ ካለው ኤጀንሲው በማንኛውም ጊዜ በቂ ማስታወቂያ በመስጠት የበአዱ ወይም የማህበሩ ሂሳብ በውስጥ፣ በውጪ ወይም ኤጀንሲው በሚሾመው ኦዲተር እንዲመረመር ሊያደርግ ይችላል።
- 80(4). የበአዱ ወይም ማህበሩ ሂሳብ የሂሳብ ዓመቱ ባለቀ በአምስት ወራት ውስጥ ካልተመረመረ እና ለዚህም የሥራ መሪዎች በቂ ምክንያት ማቅረብ ካልቻሉ ኤጀንሲው ኦዲተር ሾሞ ማስመርመር ይችላል።
- 80(5). በዚህ አንቀፅ ንዑስ አንቀፅ (፬) መሠረት በኤጀንሲው በተሾመው ኦዲተር ለተከናወኑ ማንኛውም የኦዲት ሥራዎች ወጪ የሚከፍለው የሚመለከተው የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ይሆናል። ሆኖም ሂሳቡ ያልተሰራው በሥራ መሪዎች ጥፋት ነው ብሎ የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ካመነ በፍትሐ ብሔር ህጉ መሠረት ወጪውን ኃላፊነቱ ከሚመለከታቸው የሥራ መሪዎች ሊጠይቅ ይችላል።

የማሻሻያ ሀሳብ

አንቀፅ 86:- ሠነዶች እንዲያቀርቡ የማዘዝና ሪከርዶች እንዲመረመሩ የማድረግ ሥልጣን ይህ አንቀፅ ከአንቀፅ 85 ጋር ተመሳሳይ በመሆኑ የዚህን አንቀፅ ንዑስ አንቀፅ 2 የአንቀፅ 85 ንዑስ አንቀፅ 4 በማድረግ ሌላውን በመሰረዝ ድግግሞሹ እንዲቀርቡ ቢደረግ።

አንቀፅ 87: ስብሰባዎችን ስለማስታወቅ

ይህ አንቀፅ ማህበራት የጠቅላላ ጉባኤ ስብሰባዎችን ጊዜና ቦታ በሰባት የሥራ ቀናት ውስጥ ለኤጀንሲው እንዲያሳውቁ ይደነግጋል። የዚህ ፅሁፍ አዘጋጆች የበርካታ አገራትን ሲቪል ማህበራት ህጎችን ተመልክተዋል። በተመለከቷቸው አገራት ውስጥም ሆነ

ተቀባይነት ባላቸው አለም አቀፍ ደረጃዎች እንደዚህ ዓይነት ድንጋጌ የለም። ሠዎች ህጋዊ ለሆነ ዓላማ አንድ ጊዜ ከተደራጁ በኋላ የሚያደርጓቸውን ስብሰባዎች የማሳወቅ ግዴታ ሊጣልባቸው አይገባም። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ-መንግስት ላይ እንደተቀመጠው ሃሳብን የመግለፅ፣ የመሰብሰብና ሰላማዊ ሰልፍ የማድረግ መብቶች የቅድመ ምርመራ ሥራ የሚፈፀሟቸው ሊሆኑ አይገባም። ማህበራት አባላቶቻቸውን ለበርካታ ጊዜያት ሊሰበሰቡ ይችላሉ። አባላቶቻቸውን ከሰባት የሥራ ቀናት ባነሰ ጊዜ ውስጥም ለመጥራት ሊገደዱ ይችላሉ። በዚህ ድንጋጌ መሠረት ግን ይህንን ለማድረግ አይፈቀድላቸውም። ስብሰባን የማስታወቁ ህጋዊ ዓላማም ምን እንደሆነ አይታወቅም።

የማሻሻያ ሀሳብ

1. አንቀፁ ሙሉ በሙሉ ቢሰረዝ፣ ወይም
2. “ማንኛውም ማህበር የማህበሩ ጠቅላላ ጉባዔ በአስተዳደራዊ ጉዳዮች ላይ የሚያደርገውን ስብሰባ ቃለ-ጉባዔ ቅጂ በአስር የሥራ ቀናት ውስጥ ለኤጀንሲው መላክ አለበት” በሚል ቢስተካከል

አንቀፅ 89: መረጃ ስለመግለፅ

ይህ አንቀፅ በአንቀፅ 85 እና 86 ላይ እንደተመለከተው የሚናገረው መረጃን ስለመግለፅ ነው። መረጃን አስመልክቶ በአንቀፅ 85 ላይ በሰፊው የተገለፀ በመሆኑ የዚህ አንቀፅ አስፈላጊነት አጠያያቂ ነው።

የማሻሻያ ሀሳብ

1. አንቀፁ ድግግሞሽን ለማስቀረት ቢሰረዝ፣ ወይም
2. የአንቀፅ 85 ንዑስ አንቀፅ ሆኖ ቢካተት፤

አንቀፅ 90: አስተዳደራዊና የዓላማ ማስፈፀሚያ ወጪዎች

ይህ አንቀፅ በአድና ማህበራት ከገቢያቸው ውስጥ ምን ያህሉን ለአስተዳደርና ለዓላማ ማስፈፀሚያ ማዋል እንዳለባቸው ይደነግጋል። በዚህም መሠረት በአድ ወይም ማህበራት በየበጀት ዓመቱ ከሚያወጡት ወጪ ከ70 በመቶ የሚያንሰውን ለድርጅቱ ዓላማ ማስፈፀሚያና ከ30 በመቶ የማይበልጠውን ደግሞ ለድርጅቱ አስተዳደራዊ ወጪ ማዋል

ከንዳለባቸው እንዲሁም ከ80 በመቶ በላይ የሚሆነውን ለዓላማው ማስፈጸሚያ የሚያውል በአድ ወይም ማህበር በመንግስት የተለያዩ ማበረታቻዎች ሊደረጉለት ከንደሚችል አንቀጥ ይገልጻል።ይህንን ድንጋጌ ተላልፎ መገኘትም በቁጥር 103 ሥር በተመለከተው መሠረት በገንዘብ ወይም በክስራት ያስቀጣል።

የአንዳንድ አገራት ህጎች እንዲህ ዓይነቱን የቁጥጥር ሥርዓት ይዘው ከናገኛለን። ይሁን እንጂ የእነዚህ አገራት ልምድ እንደሚያሳየው ወደ ተግባር በሚኬድበት ጊዜ ችግር ማጋጠሙ አልቀረም። ለዚህ ችግር ዋናው መንስዔ ህጉ የድርጅቶችን ተለዋዋጭ የሥራ ባህርይ ከግምት ውስጥ ማስገባት ያለመቻሉ ነው። ለአንዳንድ ድርጅቶች 30% የአስተዳደር ወጪ ትልቅ ሊመስል ይችላል። በተለይም ብዙ ሥራዎች ከዋና መስሪያ ቤታቸው ውጪ ላላቸው ድርጅቶች። በአንጻሩ ሥራቸው በጥናትና ምርምር ላይ የሆኑና አብዛኛው ሥራቸው በዋናው መስሪያ ቤት የሆኑ እንዲሁም አዲስ የሚመሰረቱ ድርጅቶች አስተዳደራዊ ወጪያቸው ከፍ ማለቱ አይቀርም።

ከዚህ በተጨማሪ አንቀጥ በአባላት መዋጮ ብቻ ስለሚሰሩ ድርጅቶችም ተፈጻሚ እንዲሆን የተዘጋጀ ይመስላል። አንዳንድ ማህበራት ለአባላቶቻቸው ጥቅም በአባላቶቻቸው መዋጮ ብቻ ወይም ከፍተኛውን ገቢ ከዚህ የሚያገኙ ሊሆኑ ይችላሉ። እነዚህን ማህበራት በዚህ ድንጋጌ ለመግዛት ማሰብ የሰዎችን በገንዘባቸው የፈለጉትን የመወሰን መብታቸውን ይነካል። ይህ ድንጋጌ ታላሚ ማድረግ ያለበት በህዝብ ስም ከለጋሽ ግለሰቦች ወይም ድርጅቶች ወይም መንግስት የተሰበሰበን ገቢ እንጂ ከአባላት የተሰበሰበን በአባላት ተቀባይነት ያለውን ወጪም ጭምር ሊሆን አይገባም።

የአስተዳደራዊ ወጪን (ምንነት አስመልክቶ በህጉ ላይ የተሰጠው ትርጉም ክባባዊ (circular) ትርጉም በመሆኑ ሃሳቡን መረዳት አስቸጋሪ አድርጎታል። ህጉ በአንቀጥ 2(14) ላይ አስተዳደራዊ ወጪን ለመተርጎም የሞከረ ቢሆንም «አስተዳደራዊ ሥራ» የሚባሉትን ባለመተርጎሙ አንቀጥን ለመረዳት አስቸጋሪ አድርጎታል። ይህንን አስመልክቶ በትርጉም ክፍል ላይ የተብራራራ ሥለሆነ ተጨማሪ ማብራሪያ አያስፈልግም።

አስተዳደራዊና የዓላማ ማስፈፀሚያ ወጪዎች የሚለው ሀሳብ ክበባዊ እና አደናጋሪ በመሆኑ ለቀጥታ እና ቀጥተኛ ላልሆኑ ወጭዎች የሚወጡ ወጭዎች በሚል መልኩ በቀመጥ የተሻለ ገላጭ ይሆናል። ቀጥተኛ እና ቀጥተኛ ያልሆኑ ወጭዎች ትርጉም በትርጉም ክፍሉ ላይ ለማብራራት ተሞክሯል ። በመሆኑም ከዚህ በኋላ አስተዳደራዊና የዓላማ ማስፈፀሚያ ወጪዎች የሚለውን ሀሳብ ቀጥተኛ እና ቀጥተኛ ያልሆኑ ወጭዎች በሚል ይገለጻሉ።

የማሻሻያ ሀሳብ

የአንቀፁ ተፈጻሚነት ለበጎ አድራጎት ድርጅቶች ብቻ ቢሆን፤ የአንቀፁ ተፈጻሚነት ለማህበራትም ጭምር መሆን አለበት ከተባለ ለአባላቶቻቸው ጥቅም እና ለሦስተኛ ወገኖች ጥቅም በሚሰሩት መካከል እንዲሁም የገቢ ምንጫቸው ከአባላት በሆነና የገቢ ምንጫቸው ከሌላ ጋር ድርጅቶች ወይም ግለሰቦች ወይም መንግስት በሆኑት መካከል ልዩነት ቢደረግ። በዚህም መሰረት አንቀፁ እንደሚከተለው ቢስተካከል፤

1. ማንኛውም የበጎ አድራጎት ድርጅት ልገሳውን ካደረጉለት ድርጅቶች ወይም ግለሰቦች ጋር ያደረገው ስምምነት እንደተጠበቀ ሆኖ ከተቀበለው ገንዘብ ውስጥ ቀጥተኛ ለሆኑ ወጪዎች ከ70% የማያንሰውን እንዲሁም ለሌሎች ቀጥተኛ ያልሆኑ ወጪዎች ከ30% የማይበልጠውን ማዋል አለበት።
2. ከላይ በ30-ስ ቁጥር አንድ የተጠቀሰው እንደተጠበቀ ሆነ አንድ የበጎ አድራጎት ድርጅት ከሥራው ጠባይ የተነሳ ወይም በሌላ ምክንያት ከገቢው ከ30% በላይ ለ ቀጥተኛ ላልሆኑ ወጪዎች የሚያደርግ ከሆነ ሁኔታውን ለኤጀንሲው በማሳወቅ ኤጀንሲው እስከ 40% ከፍ እንዲያደርግ ሊፈቅድለት ይችላል።
3. ሌላ ጋር ድርጅቶች ወይም ግለሰቦች የበጎ አድራጎት ድርጅቱን አቅም ለማጠናከር የሚሰጡት ልገሳና ለዚህ ሥራ ድርጅቱ የሚያወጣው ወጪ እንደ ቀጥተኛ ያልሆኑ ወጪዎች አይታሰብም።

አንቀፅ 92. የንብረት ጥበቃ

ይህ ድንጋጌ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበርን ንብረት ጥበቃ አስመልክቶ የተደነገገ ነው። በዚህ ድንጋጌ ላይ የድርጅቱ ወይም የማህበሩ ንብረት በተገቢው ሁኔታ የተጠበቀ አይደለም ብሎ ሲያምን ኤጀንሲው ሊወስዳቸው ስለሚችላቸው እርምጃዎች ተመልክቷል።

የበጎ አድራጎት ድርጅቶች ንብረትን አስመልክቶ ኤጀንሲው ቁጥጥር ስንዲያደርግ መደረጉ ተገቢና በሌሎች አገሮችም ያለ አሰራር ነው። አለም አቀፍ ተሞክሮዎችም የሚያሳዩት ይህንን ነው። ይሁን እንጂ ይህንን ድንጋጌ አስመልክቶ የሚነሱ ሁለት አበይት ጉዳዮች አሉ። እነዚህም አንደኛው ኤጀንሲው በቁጥር አንድ ላይ የተመለከቱትን እርምጃዎች ከመውሰዱ በፊት ለድርጅቶቹ ወይም ማህበራቱ የበላይ ጠባቂ አካላት ሁኔታውን በቅድሚያ ማሳወቅ ይኖርበታል። ኤጀንሲው እርምጃውን መውሰድ ያለበት የድርጅቱና የበላይ ኃላፊዎቹ በተሰጣቸው ትዕዛዝ መሠረት ለመፈፀም ፍቃደኛ ካልሆኑ ብቻ መሆን አለበት።

ሁለተኛው ነጥብ በቁጥር 2 ላይ የተመለከቱትን እርምጃዎች ይመለከታል። በዚህ ድንጋጌ መሠረት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ በኤጀንሲው የተሰጠውን ትዕዛዝ እስኪፈፀም ከድርጅቱ ወይም ከማህበሩ ጋር ውሎች እንዳይደረጉ፣ ክፍያዎች፣ ስንዳይፈፀሙ፣ የድርጅቱ ወይም የማህበሩ ንብረቶችና ዕዳዎች ስንዳይመለሱ ሊያግድ ስንደሚችል ተቀምጧል። ይህ ድንጋጌ የድርጅቱን ወይም የማህበሩን ህልውና አደጋ ላይ የሚጥል የኤጀንሲውንም ሥልጣን ከሚገባው በላይ ያሰፋና ስሉ ከሚሸና ዳኛ ስንዲሆን የሚያደርገው ነው። የድርጅቱ ዕዳ ስንዳይከፈል፣ ንብረት ስንዳይመለስ፣ ድርጅቱ ገንዘብ ስንዳይሰጠውና ውል እንዳይፈፀም ማድረግ ድርጅቱን ከማፍረስ የሚተናነስ አድራጎት አይደለም።

ከዚህ በተጨማሪ ይህ ድንጋጌ በበአድና በአባላት መዋጮ ለአባላት ጥቅም በሚሰሩ ድርጅቶች መካከል ልዩነት ማድረግ አለበት። አንቀፁ ተፈጻሚ መሆን ያለበት ለህዝብ ወይም ለሦስተኛ ወገን ጥቅም እንሰራለን ብለው ከህዝብ፣ ከድርጅቶች ወይም ከመንግስት ገንዘብ በተቀበሉ በጎ አድራጎት ድርጅቶች ላይ እንጂ ለአባላቶቻቸው ጥቅምና በአባላቶቻቸው መዋጮ ለሚሰሩ ማህበራት ጭምር መሆን የለበትም። መንግስትም ስራ-ሱ ያልሰጠውን ወይም በዜጎቹ ስም ያልተገኘውን ሃብት ለማስተዳደር መሞከር የለበትም።

ምክረ ሃሳብ

1. አንቀፁ በማህበራት ላይ ተፈጻሚ ሳይሆን በፊደል «ለ» ላይ የተመለከተው ፊደል «ሀ» ቢሆን፤
2. የአሰራር ሥርዓቱን እንዲያሻሽል ፍቃደኛ ባልሆነው የሥራ መሪ ላይ ተገቢውን እርምጃ እንዲወሰድ ሥልጣን ላለው የድርጅቱ አካል ያሳውቃል።
3. በተሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ሥልጣን ያለው አካል ተገቢ እርምጃ የማይወስድ ከሆነ ኤጀንሲው የድርጅቱ የሥራ መሪዎች እንዲታገዱ ለቦርዱ አቤቱታ ያቀርባል። ቦርዱ የኤጀንሲውን አቤቱታና የድርጅቱን መልስ መርምሮ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል።

አንቀፅ 93: የሥራ መሪዎችን ስለማንሳትና መተካት

ይህ ድንጋጌ በአንቀፅ 71 ላይ የተመለከቱትን የገደብ መስፈርቶች በመተላለፍ የሥራ መሪ የሆኑ ሠዎች ከኃላፊነታቸው የሚነሱበትን ሁኔታ ይደነግጋል። አንቀፅ 71 ላይ የተቀመጡት ገደቦች፤

1. በማጭበርበር ወይም ታማኝነትን በማንደል ወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ የተቀጣ፤
2. በማናቸውም ወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ የሲቪል መብቱን የተገፈፈና መብቶቹ ያልተመለሱለት ከሆነ፤
3. በሕግ መሠረት ከችሎታ ማጣት የተነሳ መሥራት የማይችል ከሆነ፤
4. በፍርድ ክልከላ የተደረገበት ከሆነ፤
5. ኢትዮጵያ ውስጥ ከሌለና አለመኖሩ ለበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማሕበሩ ትክክለኛ አስተዳዳሪ እንቅፋት የሚሆን ከሆነ ናቸው።

በሥራ መሪነት የሚቀመጡ ሠዎች ብቃትና ታማኝነት ያላቸው መሆኑን ለማረጋገጥ የሚቀመጡ ድንጋጌዎች ተገቢነት ያላቸው ናቸው። አንቀፅ 71 እና 93 መታየት ያለባቸው በዚህ መንፈስ ነው። ይሁን እንጂ ለኤጀንሲው በተሰጠው ሥልጣን ላይ ተገቢ ትኩረት ሊደረግ ይገባል። የኤጀንሲው ሥልጣን በተቻለ መጠን ቁጥጥርና ምርመራ ማድረግ እንጂ በተጨማሪነት ውሳኔ ሰጪ መሆን የለበትም። ሥልጣኑም የኤጀንሲው ሳይሆን የኤጀንሲው ዳይሬክተር መሆን አለበት። የኤጀንሲው ዳይሬክተር እንደዚህ ዓይነት ሠዎች በሥራ መሪነት መቀመጣቸውን ካረጋገጠ ሥልጣን ያለው የማህበሩ

አካል ተቢውን ማስተካከያ እንዲያደርግ ማዘዝና ይህ ካልተፈፀመ ግን ቦርዱ ውሳኔ እንዲሰጥለት መጠየቅ ይችላል።

የማሻሻያ ሀሳብ

1. ማንኛውም የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም የማህበር መሪ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፸፩ ከተመለከቱት መመዘኛዎች አንዱን ያንደለእንደሆነ ሥልጣን ባለው የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ አካል እንዲነሳና በሌላ እንዲተካ ኤጀንሲው ለቦርዱ ያመለክታል።
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተጠቀሰው የሥራ መሪ በሌላ እስኪተካ ወይም ቦርዱ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ከታላላቅ እንዲታገድ የኤጀንሲው ዳይሬክተር ሊያዝ ይችላል።
3. ቦርዱ በሰጠው ውሳኔ ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ወይም የሥራ መሪው ቅሬታታካላቸው ቅሬታቸውን ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ማቅረብ ይችላሉ።

አንቀጽ 94: ፍቃድን ስለማገድና መሰረዝ

ይህ ድንጋጌ የአንድ በአድ ወይም ማህበር የሥራ ፍቃድ በኤጀንሲው ስለሚታገድበትና ስለሚሰረዝበት ምክንያቶች ይደነግጋል። ፍቃድን ማገድና መሰረዝ ከድርጅቱ ህልውና ጋር በእጅጉ የተሳሰረ ነው። እንደዚህ ዓይነት በህልውና ላይ የሚሰጡ ውሳኔዎች ደግሞ በፍ/ቤት መሆን አለባቸው። ይህ ባይቻል እንኳን በተሰጠው ውሳኔ ላይ በፍ/ቤት ይግባኝ መጠየቅ እንደሚቻል ለዚህም በቂ ጊዜ ሊሰጠው እንደሚገባ የተለያዩ አገራት ልምዶች ያሳያሉ። ለዕገዳውና ለስረዛው የሚያበቁት ምክንያቶችም ሊታረሙ የማይችሉ ከባድ ግድፈቶች መሆን አለባቸው። በዘህ ረገድ የደቡብ አፍሪካ ልምድ በአስተዳደር መስሪያ ቤትና በማህበራት መካከል የሚነሱ አለመግባባቶች በዕርቅ መፈታት እንዳለባቸው ያሳያል።

የማሻሻያ ሀሳብ

1. ዕገዳውን ወይም ስረዛውን የመወሰን ሥልጣኑ የፍርድ ቤት ወይም የቦርድ ቢሆን፤

2. በንዑስ ቁጥር 2 የተመለከቱት ሁኔታዎች መኖራቸውን የመወሰን ሥልጣን የኤጀንሲው ሳይሆን የቦርዱ ቢሆን፤
3. ቦርዱ በሚሰጠው ውሳኔ ላይ ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ቅሬታ ካለው በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ይግባኙን ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ማቅረብ ይችላል። በሚል ቢሰተካክል።

አንቀፅ 98: አነስተኛ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት

ይህ ድንጋጌ ስለአነስተኛ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች የሚደነግግ ሲሆን አንድን ድርጅት አነስተኛ የሚያስብሉትን መስፈሪቶች አስቀምጧል። በዚህም መሠረት የበጎ አድራጎት ድርጅቱ በመጨረሻ የሂሳብ ዓመቱ ጠቅላላ ገቢው ከ50,000 ብር በላይ ካልሆነና የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤት ካልሆነ እንደ አነስተኛ የበጎ አድራጎት ድርጅት ይቆጠራል። ይህንንም ተከትሎ የድርጅቱ የበላይ አካል የንብረት ማስተላለፍና ክፍፍል፣ የአላማዎችና የመተዳደሪያ ደንብ ለውጥ ማድረግ እንደሚችል ተቀምጧል። በእርግጥ እነዚህ ውሳኔዎች የሚሰጡት በአደራ ጠባቂ ወይም በቦርድ አባላት 2/3ኛ ድምፅ ሲሆን ውሳኔዎቹም በኤጀንሲው መፅደቅ አለባቸው።

ይህ ድንጋጌ ትኩረት የሚያስፈልጋቸው በርካታ ጉዳዮችን ይዟል። በቅድሚያ በርዕሱና በአካሉ (the title and the body) መካከል ልዩነት አለ። «ማህበራት» በርዕሱ ላይ የተመለከቱ ሲሆን በአንቀፁ አካል ውስጥ ግን የሉም። አካሉ የሚያወራው ስለ በአድብቻ ነው። ሁለተኛው ነጥብ ደግሞ ውሳኔ የሚሰጡት የአመራር አካላት የድርጅቱ «አደራ ጠባቂዎች» ወይም «ቦርድ» ተብሎ መጠቀሱን ስናይ ይህ አንቀፅ ተፈጻሚነት ያለው ለሁለት ዓይነት ድርጅቶች ብቻ ነው ወይ? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። ምክንያቱም በህጉ ላይ እንደዚህ ዓይነት የአመራር አካላት ያላቸው የአደራ በጎ አድራጎት ድርጅትና የዘለቂት በጎ አድራጎት ድርጅት ብቻ ናቸው። እንዲሁም በንኡስ ቁጥር 1 ላይ “የድርጅቱ የበላይ አካል የሚከተሉትን ሊፈጽም ይችላል” ከተባለ በኋላ እንደገና በንኡስ ቁጥር 2 ላይ ውሳኔው በድርጅቱ «አደራ ጠባቂዎች» ወይም «ቦርድ» 2/3ኛ ድምጽ ብቻ ነው መባሉ አንቀጽ እርስ በርሱ እንዲጋጭ ያደርገዋል። የጠቅላላ ጉባኤ ባለው ድርጅት ወይም ማህበር ውስጥ ከፍተኛ ሥልጣን ያለው ጉባኤው እንጂ ቦርድ አይደለም። ህጉ በጠቅላላ ጉባኤ የበላይነት ስለሚተዳደሩ የበጎ አድራጎት ማህበራት ወይም ማህበራት የሚለው ነገር የለም።

ሦስተኛውና ዋናው አከራካሪ የሚሆነው እንዴት አንድን ድርጅት በአንድ ዓመታዊ የሂሳብ ገቢው ብቻ አነስተኛ ነው ብሎ መወሰን ይቻላል? የሚለው ነው። የአንድ ድርጅት የአንድ ዓመት ጠቅላላ ገቢው ከ50,000 ብር ሳይበልጥ ዓመታዊ ወጪው በሚሊዮኖች የሚቆጠር ሊሆን የማይችልበት ምክንያት የለም። ዘንድሮ ምንም ገቢ ሳይኖረው አቻምና ባስገባው ገቢ ብቻ ለሁለትና ከዚያም በላይ ለዓመታት የሚሰራ ድርጅት ዘንድሮ ገቢው ከ50,000 ብር በማነሱ አነስተኛ ድርጅት ሊባል አይችልም።

ሌላው ከዚህ አንቀጽ ጋር ተያይዞ መታየት ያለበት ነጥብ የተቀመጠው የገንዘብ መጠን ነው። አሁን አገራችን ከደረሰችበት የኢኮኖሚ እድገት ደረጃ አንፃር ይህ የገንዘብ ጣሪያ በጣም አነስተኛ በመሆኑ መጠኑ ከፍ ሊል ይገባል።

የማሻሻያ ሀሳብ

1. ዓመታዊ ጠቅላላ ገቢና ወጪ ከ100,000.00 ብር በላይ ካልሆነና የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤት ካልሆነ በስተቀር የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ የበላይ አካል የሚከተሉትን ሊፈጽም ይችላል፤
  - ሀ. የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ሁሉም ንብረቶች ለሌላ የበጎ አድራጎት ድርጅት እንዲተላለፍ ወይም እንዲከፋፈል፤
  - ለ. የመተዳደሪያ ደንቡ ሁሉንም የበጎ አድራጎት ድርጅቱ ዓላማዎች በጎ አድራጎት ወደሆኑ ሌሎች አላማዎች በመለወጥ እንዲሻሻል ማድረግ፤
  - ሐ. የስራ መሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅቱን ወይም ማህበሩን በማስተዳደር ረገድ ሊከተሏቸው የሚገቡ ስነሥርዓቶችን በተመለከተ የበጎ አድራጎት ድርጅቱን መተዳደሪያ ደንብ እንዲሻሻል ማድረግ፤
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሠረት ማንኛውም ውሳኔ የሚተላለፈው በድርጅቱ ወይም በማህበሩ የበላይ አካል አባላት ሁለት ሦስተኛ ድምጽ ብቻ ነው፤
3. በዚህ አንቀጽ መሰረት የሚከናወኑ ተግባራት ተፈጻሚነት የሚኖራቸው በኤጄንሲው ሲጸድቁ ብቻ ነው፤

4. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) ቢኖርም ኤጀንሲው የበጎ አድራጎት ድርጅቶቹ ወይም ማህበራቱ በንዑስ አንቀጽ (፩) (ሀ)-(ሐ) የተመለከቱትን ድንጋጌዎች እንዲፈጽሙ ውሳኔ መስጠት ይችላል።

አንቀጽ 103:- ቅጣት

ይህ ድንጋጌ በወንጀል ህጉ እና በረቂቅ ህጉ መሠረት ሊያስቀጡ የሚችሉ የጥፋት አይነቶችና ቅጣቶችን ይዟል። እንደ ማንኛውም ሌሎች አዋጆች ረቂቅ ህጉን መተላለፍ ሊያስቃጣ እንደሚችል በቁጥር 1 ላይ የተመለከተ ሲሆን በቁጥር 2 ላይ ግን በአዋጁ አንቀጽ 78፣79፣84፣ እና 90 ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች የሚተላለፍ ድርጅት ወይም ማህበር ከብር 10,000.00 (አስር ሺህ) እስከ ብር 20,000.00 (ሃያ ሺህ) የገንዘብ ቅጣት እና ተደጋጋሚ አጥፊ ከሆነ ደግሞ የመፍረስ ውሳኔ እንዲሁም አጥፊው ግለሰብ ሆኖ ከተገኘ ከብር 5,000.00 (አምስት ሺህ) እስከ 10,000.000 (አስር ሺህ) ብር የሚደርስ የገንዘብ ቅጣት ወይም ከ3 እስከ 5 ዓመት የሚደርስ እሥራት ሊቀጣ እንደሚችል ተመልክቷል።

በአንቀጽ 78፣ 79፣ 84፣ እና 90 የተቀመጡት ግዴታዎች የሂሳብ መዝገብ የመያዝ፣ ሥሙ ካልታወቀ ለጋሽ ሥጦታ የመቀበል፣ የሂሳብ መግለጫ ለኤጀንሲው መላክ፣ የባንክ ሂሳብ ለኤጀንሲው ማሳወቅ እና ከጠቅላላ ገቢ ላይ ከ 70% የማያንሰውን ለአላማ ማስፈጸሚያ እና ከ 30% የማይበልጠውን ለአስተዳደራዊ ወጪዎች ማስፈጸሚያ ማዋል ናቸው። እነዚህን ግዴታዎች ያለመተግበር ከላይ የተመለከተውን ቅጣት በድርጅቱ ወይም በማህበሩ እና በሥራ መሪዎቹ ላይ ያስከትላል።

በአንቀጽ 103 (1) ላይ የተመለከተው ቅጣት አይነት ማህበራት ወይም በአድ እንደ ማንኛውም ሰው ህጉን በመተላለፋቸው የሚጣል በመሆኑ ተፈጻሚነቱ አጠያያቂ አይሆንም። ሆኖም ድርጅቶች ወይም ማህበራቱ እና የሥራ መሪዎቹ ለተደጋግሚ ቅጣት እንዳይዳረጉ ተገቢ ጥንቃቄ ሊደረግ ይገባል። በአንቀጽ 78 እና 79 ላይ እንደተመለከተው በወቅቱ የሂሳብ ሪፖርት ያለማቅረብ የሚያስከትለው ውጤት በአንቀጽ 80 ላይ ተመልክቷል። በአንቀጽ 80 መሠረት አንድ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር በወቅቱ ሂሳቡን አስመርምሮ ለኤጀንሲው ካላሳወቀ ኤጀንሲው አዲተር በመሾም ሂሳቡ እንዲሠራ እንደሚያደርግ እና ወጪውንም ከድርጅቱ ወይም ከሥራ መሪዎቹ ሊጠይቅ

እንደሚችል ተመልክቷል። በመሆኑም እንደገና የበጎ አድራጎት ድርጅቶቹ ወይም ማህበሩ በአንቀጽ 103 (2) ሥር በተጨማሪ በወንጀል እንዲቀጣ መደረጉ በተለይም ከቅጣቱ ከባድነት አንጻር ሊታይ የሚገባው ነው።

የኤጀንሲውን ትዕዛዝ ወይም የአዋጁን ድንጋጌዎች ወይም በዚህ አዋጅ መሠረት የወጡ ደንቦችንና መመሪያዎች የማያከብር እንዲሁም በወቅቱ ተፈላጊ ሪፖርት የማያቀርብ በጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ፍቃዱ ሊታገድና ሊሠረዝ እንደሚችል በአንቀጽ 94 ላይ በግልጽ ተመልክቷል። ከዚህ ቅጣት በተጨማሪ በአንቀጽ 103 (3) ላይ እንደገና ድርጅቱ ወይም ማህበሩ እና የሥራ መሪዎቹ እንዲቀጡ መደረጉ ቅጣቱን ተደራራቢና አስፈሪ ያደርገዋል።

የማሻሻያ ሀሳብ

አንቀጽ 103 (2) እና (3) ቢወጡ እና በኢትዮጵያ የወንጀል ህግ መሰረት ብቻ እንዲተዳደሩ ቢደረግ

አንቀጽ 104 የገቢ ማሥገኛ ሥራዎች

ይህ አንቀጽ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በገቢ ማስገኛ ሥራዎች ላይ መሠማራት የሚችሉበትን ቅድመ ሁኔታ ያስቀምጣል። በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ ለመሰማራት መሟላት ያለባቸው ቅድመ ሁኔታዎች፡-

- ከኤጀንሲው የጽሁፍ ፍቃድ ማግኘት፤
- ገቢው ለማህበሩ ወይም ለድርጅቱ አባላት ወይም ተጠቃሚዎች የማይውል መሆን አለበት፤
- ገቢው ለዓላማ ማስፈጸሚያ ብቻ የሚውል መሆን አለበት፤
- የገቢ ማመንጨቱ ሥራ ከድርጅቱ ወይም ማህበሩ ዓላማ ጋር የሚሄድ መሆን አለበት፤
- ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ለገቢ ማስገኘቱ ሥራ የተለየ የሂሳብ መዝገብ መያዝ አለበት
- በተጨማሪም ትርፍ ለማግኘት በሚሠሩ ሥራዎች ላይ ሌሎች ህጎች ያላቸው ተፈጻሚነት እንደተጠበቀ ነው።

የሲቪል ማህበራት ህጎች ከሚወጡባቸው ምክንያቶች ውስጥ አንዱ የማህበራቱን ገቢ በማስገኘት ሥራ ላይ የመሰማራት መብት ለማስጠበቅም ጭምር ነው። በዚህ ረገድ ረቂቅ ህጉ በአድ እና ማህበራት ገቢ በሚያሥገኝ ሥራ ላይ እንዲሠማሩ መፍቀዱ የሚበረታታእእርምጃ ነው። እነዚህ ተቋማት በልገሣ ላይ ጥገኛ ሳይሆኑ እራሳቸውን ችለው እንዲንቀሳቀሱ በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ እንዲሠማሩ መደረጉ ለሥራቸው ቀጣይነት እና ነፃነት በእጅጉ አስፈላጊ ነው። በተለይም ከውጭ አገር የሚመጣን የገንዘብ ጥገኝነት እቅንባላ ወይም ሙሉ በሙሉ አስቀራሰው ብሎ ለተነሣ ህግ ድርጅቶችና ማህበራቱ በአገር ውስጥ ገቢ የሚያገኙበትን መንገድ ማስፋትና ማበረታታት አማራጭ የሌለው መፍትሔ ነው።

ይሁን እንጂ የአንቀጽ 104ን አፈፃፀምን ስንመለከት ሊመለሱ የሚገባቸው በርካታ ጥይቂዎች መኖራቸውን እናስተውላለን። በቅድሚያ አንቀጹ ድርጅቶችና ማህበራት በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ እንዲሰማሩ ከመፍቀድ ውጭ ያስቀመጠው አንዳችም የተለየ ጥበቃ የለም። ይልቁንም ለቁጥጥር የቆመና በአድ ወይም ማህበራት በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ የሚሰማሩበትን እድል አጥብቦ ያስቀመጠ ነው። የሌሎች አገራት ልምድ እንደሚያሳየው ከገቢ ማስገኛ ሥራዎች ጋር የሚደነገጉ አንቀጾች የተለዩ ጥበቃዎችን አብረው ያሰፍራሉ። ህጉ የተለየ ጥበቃ የማይሰጥ ከሆነ ጠቀሜታው አጠያያቂ ነው። ድርጅቶችና ማህበራት ተመዝግበው ህጋዊ ሰውነት ካገኙ ንብረት የማፍራትና በገቢ ማስገኛ ሥራዎች ላይ መሰማራት ህገ መንግስታዊ መብታቸው ነው። ረቂቅ ህጉ ይህንን ህገ መንግስታዊ መብት መልሶ ከማስተጋባት በላይ መብቱ የሚተገበርበትን የተለየ ጥበቃ ሊያደረግ ይገባዋል።

ገቢ በሚያስገኝ ሥራ ላይ ለመሰማራት በቅድመ ሁኔታነት ከተቀመጡት ጉዳዮች አንዱ የኤጀንሲውን ፍቃድ በቅድሚያ ማግኘት ነው። የዚህ ቅድመ ሁኔታ አስፈላጊነት እጅግ አጠያያቂ ነው። የኤጀንሲውን ቅድሚያ ፍቃድ ማግኘት የሚያስፈልገው ለምንድ ነው? ማህበራት ወይም በጎ አድራጎት ድርጅቶች ህጋዊ ሰውነት ያላቸውና ለህጋዊ ዓላማ የተቋቋሙ እስከሆነ ድረስ በፈለጉትና ለሥራቸው ገቢ ሊያስገኝላቸው በሚችል ሥራ የመሰማራት መብታቸውን ለመጠቀም ለምን ፍቃድ ማግኘት ያስፈልጋቸዋል። ከዚህ በተጨማሪ በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ ለመሰማራት የሚፈልጉ ድርጅቶች ፍቃድ የሚያገኙትና የሚተዳደሩት እንደማንኛውም የንግድ ተቋም መሆኑን ህጉ እራሱ

እየተናገረ ለምን ከኤጀንሲው ፍቃድ ማግኘት እንደሚያስፈልጋቸው ግልጽ አይደለም። ይልቁንም ኤጀንሲው የድርጅቶቹንና የማህበራቱን በፈለጉት ህጋዊ ሥራ ላይ የመሠማራት መብትን እንዲጥስ በር ይከፍታል። በተጨማሪም ድርጅቶቹን ለተደራራቢ ቢሮክራሲያዊ አሠራር ይዳርጋቸዋል። በህጉ የሚገኝ የተለየ ጥቅምና ጥበቃ ሳይኖር የኤጀንሲውን ፍቃድ ማግኘት አስፈላጊ መሆኑ ጠቃሚ አይደለም።

የኤጀንሲው ዋንኛ ኃላፊነት መሆን ያለበት ድርጅቶች በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ ተሠማርተው ያገኙትን ገንዘብ ለድርጅቱ ዓላማ ማዋል ያለማዋላቸውን መቆጣጠር ነው። ከሌላ ጋር ድርጅቶች ወይም ግለሰቦች የሚያገኙትን ገንዘብ ድርጅቶቹ በቅድሚያ ለኤጀንሲው የማሳወቅና ፍቃድ የማግኘት ግዴታ እንደሌለባቸው ሁሉ በገቢ ማስገኛ ስራ ላይ ለመሠማራት የኤጀንሲውን ፍቃድ ማግኘት ሊጠበቅባቸው አይገባም።

የድርጅቶቹ ወይም ማህበራቱ ገቢ ለአባላቶቻቸው እንዳይከፋፈል ጥበቃ መደረጉ ተገቢ ነው። ድርጅቶችን ወይም ማህበራቱን ከንግድ ድርጅቶች ከሚለዩዋቸው ነጥቦች ውስጥ አንዱ ይህ ነው። በመሆኑም ከገቢ ማስገኛ ሥራዎች የተገኘውን ገንዘብ የድርጅቶቹ አባላት እንዳይከፋፈሉት ጥበቃ ማድረጉ ተገቢ እና በሌሎች አገሮችም ህግ ውስጥ ያለ አሠራር ነው። ይሁን እንጂ ከዚህ ጋር ተያይዞ ሊታይ የሚገባው አንድ ነጥብ ቢኖር በረቂቅ ህጉ ላይ እንደተመለከተው ከገቢ ማስገኛ ሥራው የተገኘው ትርፍ "ለተጠቃሚዎች" ሊተላለፍ የማይችል መሆኑ ነው። አንድ ድርጅት ወይም ማህበር የሦስተኛ ወገኖችን ወይም የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎችን የገንዘብ አቅም ለመገንባት በማሰብ ሊቋቋም ይችላል። ይህንን ዓላማውን ለማሳካት በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ ተሠማርቶ ያገኘውን ገንዘብ ለእነዚህ ተጠቃሚዎች ቢሠጥ የሚያስከትለው ህጋዊ ችግር የለም። አደጋ የሚኖረው ትርፍ ለድርጅት ወይም ማህበራቱ አባላት ከተከፋፈለ ወይም ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ከተቋቋመበት ዓላማ ውጭ እንዲውል ከተደረገ ነው። ለተጠቃሚዎች ትርፍ እንዳይከፋፈል የሚከለክል ህግ ያላቸው አገራትም ለማግኘት አስቸጋሪ ነው።

ሦስተኛው መስፈርት የገቢ ማስገኛ ሥራው ከድርጅቱ ወይም ማህበሩ ዓላማ ጋር ተያያዥነት ሊኖረው ይገባል የሚለው ነው። ይህ ገደብ መካተቱ ለምን እንዳስፈለገ ግልጽ አይደለም። ድርጅቶቹ ወይም ማህበራቱ በህጋዊ ስራ ላይ እስከተሰማሩ ድረስ እና

በህጉ የተለየ የጥቅም ጥበቃ እስካልተሰጠባቸው ድረስ በፈለጉትና በሚያዋጧቸው የሥራ መስክ ሊሰማሩ ይገባል። አሁንም በድጋሚ ልናስተውል የሚገባው ከገቢ ማስገኛ ሥራ ጋር በተያያዘ የሚጣሉ ገደቦች በዋነኛነት ማተኮር ያለባቸው ከሥራው የተገኘው ትርፍ ለድርጅቱ ወይም ማህበሩ ዓላማ ማስፈጸሚያ መዋሉን መቆጣጠር እንጂ የሥራውን ዓይነት ወይም ባህሪ መሆን የለበትም። ከዚህ በተጨማሪ ከውጪ በሚገኝ ገንዘብ ላይ ከፍተኛ ማዕቀብ የጣለ ህግ እንደገና በአገር ወስጥ ሊገኝ የሚችልን የገቢ ምንጭ አገር በቀል ድርጅቶችና ማህበራት እንዳያገኙ የተለያዩ አሣሪ ቅድመ ሁኔታዎችን ማስቀመጡ እነዚህ ድርጅቶች እንዳያድጉና እንዳይስፋፉ ማድረግ የለበትም።

በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ ከመሰማራት ጋር ተያይዞ ሌላው የሚታየው ነጥብ ከላይ እንደተገለጸው ህጉ የሚሠጠው የተለየ ጥበቃ ነው። በረቂቅ ህጉ ላይ የተለየ ጥበቃ ሊኖር እንደሚችል በቁጥር 4 ላይ በግልጽ ተመልክቷል። የተለያዩ አገሮች ልምድ እንደሚያሳየው ግን በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ የተሰማሩ በጎ አድራጎት ድርጅቶች ወይም ማህበራት ከገቢ ወይም ትርፍ ግብር ወይም ከሁለቱም ነፃ ይደረጋሉ። በመሆኑም ረቂቅ ህጉ እንደነዚህ አይነት ጥቅማጥቅም ሆነ ምዝገባና ፍቃድ ለማግኘት በሚደረጉ ጥረቶች ላይ የማያደርገው ድጋፍ ሳይኖር ወደ ስራው ለመግባት የኤጀንሲውን ፈቃድ ማግኘት እንዲሁም ስራው ከድርጅቱ ዓላማ ጋር የተያያዘ መሆን እንዳለበት ማስቀመጡ ፍትሃዊ አይደለም።

የማሻሻያ ሃሳብ

አንቀጽ 104 እንደሚከተለው ቢስተካከል

1. የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ለበጎ አድራጎት ድርጅቱ ወይም ማህበር አባላት ሊከፋፈል የማይችል እና ገቢው ለዓላማው ማስፈጸሚያ የሚውል የገቢ ማመንጨት ስራዎችን ሊያከናውን ይችላል።
2. ገቢ የሚያስገኙ ስራዎችን የሚሰራ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ገቢ የሚያስገኙ ሥራዎቹን በተመለከተ የተለዩ የሂሳብ መዛግብት መያዝ አለበት
3. የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ትርፉን ለአባላቱ አከፋፍሎ ወይም የተለየ የሂሳብ መዛግብት ሳይይዝ ቢገኝ ኤጀንሲው በዚህ አዋጅ አንቀጽ 94 መሰረት አግባብነት ያለውን እርምጃ ይወስዳል

4. በገቢ ማስገኛ ሥራ ላይ የተሰማሩ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ከንግድ ሥራው ጋር በተያያዘ ስለሚያገኙት የገቢ እና ትርፍ ግብር አከፋፈል የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ያወጣል።

አንቀጽ 105 አቤቱ እና ይግባኝ

ይህ ድንጋጌ ኤጀንሲው አቤቱታዎችን በ15 ቀናት ውስጥ ማስተናገድ እንዳለበት፣ ኤጀንሲው በሰጠው ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን ለበርዱ ይግባኝ ማቅረብ እንደሚችል እንዲሁም በበርዱ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ኢትዮጵያዊ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ወይም ጉዳዩ የሚመለከተው ኢትዮጵያዊ ለፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከኢትዮጵያ የስነ ስርዐት ህግ ጋር በተጣጣመ መልኩ በሁለት ወር (በ60) ቀናት ውስጥ ቅሬታውን በይግባኝ ማቅረብ እንደሚችል ይደነግጋል።

ለሚቀርቡ አቤቱታዎች መልስ የሚሰጥበት ጊዜ መወሰኑ እና ለተሰጠው ውሳኔ የአስተዳደር እና የፍርድ ቤት ይግባኝ ሥርዓት መዘርጋቱ ጠቃሚ ነው። እንደሚታወቀው ህጉ ለኤጀንሲው በአንድ ድርጅት ህልውና ላይ መወሰንን ጨምሮ በርካታ ሥልጣኖችን ሠጥቶታል። በመሆኑም ኤጀንሲው በሚሰጠው ውሳኔ ላይ ይግባኝ እንዲቀርብ መደረጉ ተገቢ አሠራር ነው። ይሁን እንጂ ይህ አንቀጽ ትኩረት ሊደረግባቸው የሚገቡ ጉዳዮችንም በውስጡ አካቶ ይገኛል።

በመጀመሪያ እና በዋናነት የሚታየው የአንቀጽ አድሎአዊነት ነው። አንቀጹ የይግባኝ መብትን የሚፈቅደው ኢትዮጵያዊ ለሆነ ሰው፣ በአድ ወይም ማህበር ብቻ ነው። እንደሚታወቀው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግሥት አንቀጽ 31 የመደራጀት መብትን "ለማንኛውም ሰው" በዜጋ እና በውጭ አገር ሰዎች መካከል ልዩነት ሳያደርግ አረጋግጧል። በተጨማሪም ኢትዮጵያ የፈረመችውና የአገሪቱ የህግ አካል የሆነው አለም አቀፍ የሲቪልና ፖለቲካዊ መብቶች የቃል ኪዳን ስምምነት እና ሌሎችም ኢትዮጵያ የፈረመችቸው አለም አቀፍ የሠብአዊ መብት ሰነዶች እንዲህ አይነት ልዩነቶች እንዳይደረግ ይደነግጋሉ። ስለዚህ፣ የረቂቁ አንቀጽ 105 (3) በፍርድ ቤት ይግባኝ የመጠየቅ መብትን ለኢትዮጵያውያን ብቻ መገደቡ ከህገ መንግስቱ አንቀጽ 31 እና ኢትዮጵያ ከፈረመችቸው አለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ሠነዶች አንጻር ታይቶ ሊሻሻል ይገባዋል።

ህገ መንግሥቱ በአንቀጽ 37 ላይ ፍትህ የማግኘት መብትን ሲያስቀምጥ በተመሳሳይ በዜጎችና በውጭ አገር ሰዎች መካከል ልዩነት አላደረገም። ፍትህ የማግኘት መብት የተረጋገጠው "ለማንኛውም ሰው" ሥለመሆኑ በህገ መንግሥቱ ላይ በግልጽ የተቀመጠ እውነታ ነው። ስለዚህ የውጭ ገንዘብ ለማግኘት ሲሉ ድርጅታቸውን እንደ ውጭ ድርጅት አድርገው የሚያስመዘገቡ ኢትዮጵያዊያን እና የውጭ አገር ድርጅቶች በፍርድ ቤት ወይም በህግ የዳኝነት ሥልጣን በተሰጠው አካል ኤጀንሲውና ቦርዱ በሰጡት አስተዳደራዊ ውሳኔ ላይ ቅሬታቸውን እንዳያቀርቡ መከልከሉ ህገመንግሥታዊ አይደለም።

ሁለተኛው አሳሳቢ ጉዳይ ይግባኝ የሚባልበት ነጥብ የህግ ብቻ እንዲሆን መወሰኑ ነው። በህጉ ላይ የተቀመጡትና ብዙውን ውሳኔ የሚፈልጉት ጉዳዮች ከህግ ይልቅ የፍሬ ነገር መሆናቸው እየታወቀ የይግባኝ መብትን ለህግ ጥያቄ ብቻ እንዲሆን መደረጉ ፍትህ የማግኘት መብትን ያጣብባል። በፍሬ ነገር ጉዳይ ላይ ብቻ ይግባኝ ለፍ/ቤት የማቅረብ ልምድ በእርግጥም በአገራችን የህግ ሥርዓት ውስጥ ያለ ነው። ለምሳሌ በታክስ ጉዳይ እና በአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ይህ አሠራር የተለመደ ነው። ነገር ግን በእነዚህ ተቋሞች ውስጥ የመጀመሪያውን ውሳኔ የሚሰጡት አካላት የዳኝነት መሰል /guasi Judicial/ ሥልጣን የተሰጣቸውና አሠራራቸውም በተቻለ መጠን በፍ/ቤት ሥርዓት የሚመራ ነው። በረቂቅ ህጉ ላይ ያሉት ውሳኔ ሰጪ አካላት ማለትም ኤጀንሲውና ቦርድ ግን አስተዳደራዊ እንደሆኑ የዳኝነት / Judicial/ ሥልጣን የላቸውም።

ሦስተኛው ከይግባኝ መብት ጋር ተያይዞ መታየት ያለበት ጉዳይ ይግባኝ ለማለት የተሰጡት ጊዜያት ናቸው። ለቦርዱም ይሁን ለፍ/ቤት ይግባኝ ለመጠየቅ የተሰጠው የ15 ቀናት ጊዜ በጣም አጭር ነው። በፍ/ቤት ባሉ መደበኛ ጉዳዮች የይግባኝ ጊዜ 60 ቀናት መሆኑ እየታወቀ በረቂቅ ህጉ ላይ ይህ ጊዜ እንዲያጥር የተፈለገበት ህጋዊ ምክንያት ገልጽ አይደለም። አለም አቀፍ ተሞክሮዎች እንዲሚያሳዩት በአድ እና ማህበራት በተወሰነባቸው ውሳኔ ላይ ይግባኝ ለመጠየቅ በቂ ጊዜ ሊሰጣቸው ይገባል።

የማሻሻያ ሃሳብ

አንቀጽ 105 እንደሚከተለው ቢስተካከል

1. ኤጄንሲው (ዳይሬክተር) ማንኛውንም በአሰራሩ ላይ የሚቀርብለትን አቤቱታ ተቀብሎ በ ፲፭ ቀን ውስጥ መወሰን አለበት
2. ኤጄንሲው (ዳይሬክተር) በሰጠው ማንኛውም ውሳኔ ላይ ቅሬታታያለው ሰው ውሳኔው በተሰጠ በአንድ ወር ውስጥ ለቦርዱ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል። ቦርዱ የቀረበለትን ይግባኝ በ15 ቀናት ውስጥ መርምሮ መወሰን አለበት። ቦርዱ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ አስተዳዳሪው ውሳኔ ይሆናል።
3. ማናቸውም ቦርዱ በሰጠው ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ሰው ውሳኔው በተሰጠ በአንድ ወር ውስጥ ይግባኙን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀርባል።
4. በዚህ አንቀጽ መሰረት በይግባኝ ሂደት ላይ የሚገኝ የምዝገባ ወይም የስረዛ ጉዳይ ከሆነ የሚመለከተው አካል የመጨረሻ ውሳኔ እስከሚሰጥ እንዲያልተመዘገበ ወይም እንዲያልተሰረዘ ይቆጠራል

አንቀጽ 111:- የመሸጋገያ ድንጋጌዎች

ይህ አንቀጽ አዋጁ ከመውጣቱ በፊት ስለተገኙ መብቶችና ግደታዎች መቀጠል እንዲሁም አዋጁ ከመውጣቱ በፊት የተመዘገቡ በአድ እና ማህበራት አዋጁ ከፀናበት ቀን ጀምሮ በአንድ ዓመት ገዜ ውስጥ እንደገና መመዘገብ እንዳለባቸው ይደነግጋል።

ይህን ድንጋጌ አስመልክቶ ያለው አሳሳቢ ጉዳይ በንዑስ ቁጥር 2 የተመለከተው የአንድ ዓመት ጊዜ ነው። ቀድሞ የተመዘገቡ ድርጅቶችና ማህበራት በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ እንደገና በአዲሱ ህግ መሠረት መመዘገብ እንዳለባቸው አንቀጹ ቢገልጽም በዚህ አንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ድርጅቶቹና ማህበራቱ አስቀድመው በቀድሞው ህግ መሠረት የጀመሯቸው ሥራዎች መቀጠልና ማጠናቀቅ እንዳለባቸው የሚለው ነገር የለም። ከክቡር ጠቅላይ ሚኒስቴሩ ጋር በተደረገው የመጀመሪያ ዙር ውይይት ድርጅቶቹ ሥራቸውን በአዲሱ ህግ መሠረትም ባይሆን ለአንድ አመት ሊቀጥሉ እንደሚችሉ አብራርተዋል። ይሁን እንጂ አሁን በቀረበው ረቂቅ ህግ ላይ ያለው አንቀጽ ይህንን መንፈስ የያዘ አይደለም።

አስቀድሞ የነበረ አንድ ድርጅት ወይም ማህበር እራሱን በአዲሱ ህግ መሠረት ለመለወጥና ለማደራጀት ሰፊ ጊዜ ያስፈልገዋል። የጀመሯቸውን ሥራዎች በገቡት የኛ ሮጀክት ውል መሠረት አጠናቀው ለመንግሥትና ለተጠቃሚዎች ማስረከብ አለባቸው። ከዚህ ቀደም የነበሩ ኘርገራሞች የተሠሩት አስቀድሞ የነበረውን የህግ ማዕቀፍ መሠረት

አድርገው ሲሆን የአንድ ኘርጀክት የዕድሜ ዘመን ከሦስት እስከ አምስት ዓመት ሊወስድ እንደሚችል ይታወቃል። ስለዚህ ድርጅቶቹንና ማህበራቱን የጀመራችሁትን ሥራ አቋርጣችሁ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ በአዲስ ህግ መሠረት ተመዝገቡ ማለት ድርጅቶቹንና ማህበራቱን ብቻ ሳይሆን መንግሥትን፣ ተጠቃሚውን ህብረተሰብ እና ዕርዳታውን ያደረጉትን ወገኖች ሁሉ የሚጎዳ ይሆናል።

ሌላው ሊታሰብበት የሚገባው እራሱን ገና ከህጉ መውጣት በኋላ ማደራጀት የሚጀምረው የኤጀንሲው እና የዘርፍ አስተዳዳሪዎች አቅም ነው። ቀላል የማይባል ቁጥር ያላቸውን አሁን ያሉትን ማህበራትና በአድ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ረቂቅ ህጉ በሚያዘው መስፈርት መሠረት መዝገብ ማስተዳደር ይቻላል ወይ የሚለው አጠያያቂ ነው። አሁን ባለው ተጨባጭ ሁኔታ እንኳን ብንሄድ አንድ ማህበር ያቀረበውን ኘርጀክት መርምሮ የምዝገባ ምስክር ወረቀት ለመስጠት የሚወስደውን ጊዜ ቀላል አይደለም።

የማሻሻያ ሃሳብ

1. ይህ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት ቀድሞ በነበረው ሕግ የተገኘ መብትና ግዴታ ይህን አዋጅ እስካልተቃረነ ድረስ ይቀጥላል።
2. ቀደም ሲል የተመዘገቡ ማንኛውም የበጎ አድራጎች ድርጅቶች እና ማህበራት ይህ አዋጅ ከጸናበት ቀን ጀምሮ ሦስት ዓመት ጊዜ ውስጥ እንደገና መመዝገብ አለባቸው።